

บทที่ ๖

การเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ต่อต้านรัฐบาล
ยุคฟื้นฟูประชาธิปไตย (พ.ศ. ๒๔๘๔-๒๕๐๐)

ใน พ.ศ. ๒๔๘๔ นั้น รัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ได้เปลี่ยนแปลงนโยบายการเมืองครั้งสำคัญ นั่นคือการเปิดให้มีการระบวนการที่เรียกว่า "การฟื้นฟูประชาธิปไตย" ขึ้นอีกครั้ง กระบวนการเช่นนี้เกิดขึ้นหลังจากที่จอมพลแปลก พิบูลสงครามได้เดินทางไปเยือนต่างประเทศเป็นเวลา ๓๐ วัน จากนั้นเมื่อกลับมาถึงประเทศไทย รัฐบาลก็ได้เริ่มผลักดันให้มีการฟื้นฟูประชาธิปไตยขึ้น ในแง่นี้ เช่นนี้ ก็ก่อให้เกิดการเฟื่องฟูขึ้นอีกครั้งของการเคลื่อนไหวที่ต่อต้านรัฐบาล และในสถานการณ์ของการเคลื่อนไหวต่อต้านนี้เอง ทำให้นำไปสู่วิกฤตการณ์ทางการเมือง ในพ.ศ. ๒๕๐๐ อันเป็นเงื่อนไขที่จะทำให้รัฐบาลของจอมพลแปลก พิบูลสงครามต้องถูกโค่นลงในที่สุด

๖.๑ การฟื้นฟูประชาธิปไตย พ.ศ. ๒๔๘๔

จอมพลแปลก พิบูลสงครามได้ออกเดินทางไปเยือนประเทศต่างๆ ทั้งในเอเชีย ยุโรป อียิปต์ และสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่วันที่ ๑๔ เมษายน จนถึงวันที่ ๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๔ จากนั้นเมื่อกลับประเทศ จอมพลแปลกก็ได้แสดงท่าทีว่าจะมีการปรับนโยบายใหม่ เพื่อจะทำให้ประเทศเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น ความแบบที่โคพบมาในยุโรปและสหรัฐ โดยชั้นแรก จอมพลแปลกได้แถลงว่า "จะมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการปฏิบัติต่อหนังสือพิมพ์เสียใหม่ กล่าวคือ แทนที่จะหาทางจำกัดขอบเขตของหนังสือพิมพ์ลง ก็น่าที่จะได้เปลี่ยนแปลงไปในทางตรงข้าม คือพยายามจะให้อิสระเสรีแก่กิจการหนังสือพิมพ์ให้มากขึ้น" (สยามนิกร ๒ กรกฎาคม ๒๔๘๔) ในกระบวนการนี้ส่วนหนึ่งก็คือ การเปิดประชุมเพื่อแถลงข่าวต่อหนังสือพิมพ์ หรือที่จอมพลแปลกเรียกว่า "เพรส คอนเฟอร์เรนซ์" สัปดาห์ละครั้ง จอมพลแปลกได้แสดงความคาดหวังว่า การแถลงนี้จะให้เป็นเช่นเดียวกับในต่างประเทศที่ "ทั้งรัฐบาลและหนังสือพิมพ์ เข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของแต่ละฝ่ายได้ก็ หนังสือพิมพ์มีสภาพเป็นสื่อกลางระหว่างรัฐบาลและประชาชนที่ดีที่สุด (เรื่องเดียวกัน) การแถลงข่าวต่อสื่อ

มวลงของจอมพลแปลกดั่งกล่าว เริ่มครั้งแรกตั้งแต่วันที่๑ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๘๘ เป็นต้นไป

หลังจากนั้น รัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงครามได้ดำเนินการอีกหลายประการ ตามนโยบายที่นายวรการบัญชาเรียกว่า "การเปลี่ยนวิธีการบริหารให้เป็นแบบประชาธิปไตยที่บริสุทธิ์ยิ่งขึ้น" (สยามนิกร ๑๒ ตุลาคม ๒๔๘๘) เช่น การยินยอมให้มีการเปิดปราศรัยที่สนามหลวงได้อย่างเสรี ตามแบบที่เรียกว่า "ไฮค์ปาร์ค" ซึ่งจอมพลแปลกอ้างว่ารับแบบอย่างมาจากอังกฤษ รายการเปิดไฮค์ปาร์คสนามหลวงครั้งแรกในสมัยนี้เริ่มขึ้นในวันที่๒๗ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๘๘ โดยทองอยู่ พุฒพันธ์เป็นผู้นำ และประเด็นในการเคลื่อนไหวก็คือ การคัดค้านแบบเรียนเบสิกของกระทรวงศึกษาธิการ (พิมพ์ไทย ๒๕ สิงหาคม ๒๔๘๘) จากนั้นต่อมาจอมพลแปลกก็ได้ออกจดหมายลงวันที่๑๘ กันยายน พ.ศ.๒๔๘๘สั่งการไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัดให้ใช้นโยบายเดียวกัน คือให้จัดสถานที่สำหรับไฮค์ปาร์ค เช่นเดียวกับสนามหลวงในกรุงเทพฯด้วย (กจช.มท.๐๒๐๑.๒.๑.๕๖/๒๘)

การปฏิรูปประชาธิปไตยดั่งกล่าวได้มีผลต่อการปรับปรุงการบริหารงานในระบบราชการที่ดำเนินอยู่ด้วย โดยในวันที่๘ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๘๘ จอมพลแปลกก็ได้สั่งให้เลิกคณะกรรมการพิเศษ ๒ชุด คือ คณะกรรมการอบรมข้าราชการและประชาชน(กอบช.) และ คณะกรรมการพิจารณาการปฏิบัติราชการตามมติประชาชน(กปช.) โดยอ้างว่าเป็นงานซ้ำซ้อนในระบบราชการ ทั้งที่กรรมการกอบช.นั้นมีจอมพลผิน ชุณหะวัณเป็นประธานกรรมการอยู่ด้วย(สยามนิกร ๑๐ สิงหาคม ๒๔๘๘) และต่อมาได้ออกระเบียบใหม่ในการปฏิบัติราชการมีสาระสำคัญคือ ๑.ให้บริหารราชการอย่างเคร่งครัดคือระเบียบแบบแผน ตามกฎหมายและความรัฐธรรมนูญ ๒.ให้ใช้ความเที่ยงธรรมและยุติธรรมในการปกครองผู้ใต้บังคับบัญชา ๓.ให้รับฟังประชามติและความเห็น ดำเนินการตามความต้องการของประชาชน ๔.ให้เลิกเอกลิทธิ อภิสิทธิ์ ศักดินาฐานันดรและรับใช้ประชาชนด้วยความเต็มใจ ๕.สนับสนุนให้ประชาชนได้มีการคิดต่อค้าขายได้อย่างเสรีโดยไม่ชักขวาง(ชาวพานิชย์ ๑๓ ตุลาคม ๒๔๘๘) โดยจอมพลแปลกมุ่งหมายให้มาตรการเหล่านี้ช่วยปรับปรุงระบอบราชการให้สอดคล้องกับนโยบายประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น

ยิ่งกว่านั้น จอมพลแปลก พิบูลสงคราม ได้กระทำในสิ่งที่"แปลก"มากยิ่งขึ้น นั่น

คือการแถลงเมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ในการเพรสคอนเฟอเรนส์ครั้งแรกว่า จะลาออกจากตำแหน่งในพ.ศ. ๒๕๕๕ เพื่อลงสมัครรับเลือกตั้ง (พิมพ์ไทย ๓ กรกฎาคม ๒๕๕๒) ซึ่งนับเป็นครั้งแรกสุดในประวัติศาสตร์ของจอมพลแปลกที่ได้มีการแสดงเจตนาเช่นนี้ ในกรณีนี้ หนังสือพิมพ์ "ประชาชาติไทย" (๕ กรกฎาคม ๒๕๕๒) วิจารณ์ว่า "ท่านอาจจะสำนึกได้ว่าอายุมากแล้ว ควรเล่นการเมืองถูกแบบแผนเสียที ท่านจอมพลเป็นนายกรัฐมนตรีมานานก็ไม่เคยสมัครรับเลือกตั้ง" และความมุ่งมั่นของจอมพลแปลกดูจริงจังมากถึงขนาดเมื่อพบว่า ตามกฎหมายระบุให้ยศจอมพลมีฐานะเป็นข้าราชการประจำตลอดชีวิต ซึ่งอาจจะขัดกับการที่จะลงสมัครรับเลือกตั้ง จอมพลแปลกก็แถลงว่า จะลาออกจากยศจอมพลเพื่อลงสมัครรับเลือกตั้งให้ได้ (สารเสรี ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๒)

การเปลี่ยนแปลงในระดับที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นนั้นก็คือ การออกคำสั่งในวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ ว่า ควรให้มีการยุบเลิกกรมการนิคมบัญชีเสีย ด้วยเหตุผลที่ว่า "เนื่องจากรัฐบาลจะได้ดำเนินการออกพระราชบัญญัติพรรคการเมือง ซึ่งจะได้จัดให้มีการเลือกตั้งเมืองขึ้นแล้ว สมควรที่จะได้ยกเลิกกรมการนิคมบัญชีตามนโยบายของรัฐบาลประจำกระทรวงต่างๆ เสียได้" (กจช.มท.๐๒๐๑.๒.๑.๓/๒๕๕๒) จากนั้นในวันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๒ รัฐบาลก็ได้เสนอพระราชบัญญัติพรรคการเมือง เข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร โดยให้เหตุผลว่า "ระบอบประชาธิปไตยก็ดำเนินมากว่า ๒๐ ปี ควรแก่เวลาที่จะได้มีการก่อตั้งพรรคการเมืองให้สมบูรณ์ เพื่อบรรดาผู้สนใจในการก่อตั้งพรรคมีความมั่นใจ ไม่หวาดระแวงภัยต่างๆ อีกต่อไป" (สารเสรี ๑๑ กันยายน ๒๕๕๒) ปรากฏว่าในการพิจารณาครั้งแรกนั้น สภาผู้แทนราษฎรรับหลักการของกฎหมายนี้ด้วยเสียงถึง ๑๐๑ คือ ๑ เสียง โดยมีบุญคุ้ม จันทระศรีสุริยวงศ์ ส.ส. อุดรธานี คึกคัก้านอยู่เพียงผู้เดียว (เรื่องเดียวกัน) ต่อมากฎหมายฉบับนี้ก็ไต่ผ่านมติรับรองจากสภาผู้แทนราษฎรให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๒๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๒ เป็นต้นไป

เหตุเบื้องหลังของการเปลี่ยนแปลงนโยบายเช่นนี้ อาจจะพิจารณาได้ด้วยปัจจัยเกี่ยวกับความขัดแย้งภายในของคณะรัฐประหาร และเกี่ยวกับกระบวนการสร้างภาพพจน์ใหม่ของจอมพลแปลก พิบูลสงคราม กล่าวคือ

ในก้านความซึกแย้งภายในคณะรัฐประหารนั้น เป็นกระบวนการที่ค่อยๆพัฒนาขึ้น หลังจากทีคณะรัฐประหาร ได้เข้าควบคุมอำนาจอย่างสมบูรณ์ ตั้งแต่การยึดอำนาจทางวิทยุ เมื่อวันที่๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๙๔ ปรากฏว่าในกระบวนการพัฒนาแห่งอำนาจ ได้ทำให้ ฝ่ายของพล.อ.ผิน ชุณหะวัณ และ พล.ต.ท.เผ่า ศรียานนท์ ซึ่งเรียกกันว่า"กลุ่มราชครู" นั้นขึ้นสู่ฐานะสูงเกิน โดยพล.อ.ผิน ชุณหะวัณนั้นได้เป็นผู้บัญชาการทหารบกมาตั้งแต่วันที่ ๒๔ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๙๑ และการที่พล.ท.ท.ท.กาจ กาจสงคราม ถูกขจัดจากอำนาจเมื่อเดือน มกราคม พ.ศ.๒๔๙๓ ทำให้พล.อ.ผิน เป็นผู้นำคณะรัฐประหารที่โคกเค่นอยู่เพียงผู้เดียว จนถึงวันที่๑ มีนาคม พ.ศ.๒๔๙๖ พล.อ.ผิน ก็ได้เลื่อนขึ้นเป็น"จอมพล" ซึ่งนับเป็นคนที่ สดองต่อจากจอมพลแปลก ที่ได้รับยศสูงเช่นนั้น นับตั้งแต่พ.ศ.๒๔๙๕เป็นต้นมา ส่วนพล.ต.ท. เผ่า ก็ได้เป็นอธิบดีกรมตำรวจมาตั้งแต่วันที่๒ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๙๔ หลังกรณีกบฏแมนฮัตตัน และได้สร้างเสริมกำลังตำรวจจนเติบโตขึ้นมาก โดยอาศัยความช่วยเหลือที่ได้จากองค์ การสืบราชการลับกลาง(ซีไอเอ.)ของสหรัฐ ดังนั้นจึงถือได้ว่าจอมพลผิน และพล.ต.อ. เผ่า เป็นส่วนที่ควบคุมกำลังสำคัญไว้มากที่สุด และยิ่งการที่พล.ต.อ.เผ่า ได้เข้ามาเป็น เลขาธิการของคณะกรรมการนิติบัญญัติ นั้นทำให้พล.ต.อ.เผ่า มีบทบาทในการควบคุมกรรม การคณะนี้มากที่สุด และเป็นการสร้างเสริมฐานะทางการเมืองของกลุ่ม"ราชครู"นี้ อย่าง มาก ดังนั้นกลุ่มราชครูจึงอยู่ในฐานะที่สามารถมากที่สุดที่จะคุกคามจอมพลแปลกจากภายใน ได้ และการคุกคามครั้งแรกมีขึ้นตั้งแต่พ.ศ.๒๔๙๕ เมื่อพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์เสนอ ต่อคณะรัฐประหารให้สนับสนุนพล.อ.ผิน ชุณหะวัณในฐานะทายาททางการเมืองที่จะเป็น นายกรัฐมนตรีคนต่อไป ปรากฏว่าฝ่ายทหารจำนวนหนึ่งที่นำโดยพล.อ.สฤษดิ์ ธนะรัชต์ รองผู้บัญชาการทหารบกได้จับประมุขขึ้นเป็นการลับ โดยมีโคมพล.อ.ผิน ชุณหะวัณ เข้าร่วม ด้วย รายงานลับขององค์การซีไอเอ.ของสหรัฐได้เผยว่า การประชุมนี้มีขึ้นในวันที่๑๑ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๙๕ และที่ประชุมได้ตกลงให้ฝ่ายทหารปฏิเสธขอเสนอนี้ พล.อ.สฤษดิ์ ได้กล่าวในที่ประชุมว่า"ให้ทุกคนรักษาความลับที่ทุกคนไว้ และให้ส่งตัวแทนไปติดต่อกับผู้นำ ทหารส่วนภูมิภาคด้วย"(อุกฤษฏ์ ปัทมานนท์ ๒๕๒๗: ๕๔)

ในภาวะการณ์เช่นนี้ จอมพลแปลก พิบูลสงครามก็ได้ใช้วิธีการสร้างคูลแห่งอำนาจ ด้วยการสนับสนุนการขยายตัวของกองทัพอากาศ เพราะปรากฏว่าในระยะพ.ศ. ๒๔๙๔-๒๔๙๕นั้น อัตรากำลังพลของกองทัพอากาศได้เพิ่มมากถึง๙เท่าตัว และงบประมาณ

ที่ได้รับก็เพิ่มมากขึ้นถึง ๔๐% (ยุรวารัตน์ พันธุ์บุรุษ ๒๕๓๑ : ๑.๒๗) และยิ่งกว่านั้นก็คือการเลื่อน พล.อ.อ.ฟื้น รณนากาศ ฤทธาคนีขึ้นเป็นจอมพลอากาศเมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ ซึ่งนับได้ว่าจอมพลฟื้น ใค้เป็นผู้บัญชาการทหารอากาศที่มียศสูงสุดเท่าที่เคยมีมา นอกจากนี้จอมพลแปลก ยังได้ใช้วิธีเลือกเลื่อน พล.ท.สฤษดิ์ ชนะวิชต์ ให้เท่าเทียม พล.ค.ท.เผ่า ศรียานนท์อยู่เสมอ เช่นในวันที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๔ เมื่อมอบหมายให้ พล.ค.ท.เผ่า ศรียานนท์ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการมหาดไทย ก็ได้ตั้งให้ พล.ท.สฤษดิ์ ชนะวิชต์ เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกลาโหม ต่อมาก็ได้ให้สหายพลตำรวจเอก และ พลเอก พร้อมกันทั้ง ๒ คน ในวันที่ ๒๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๕ นอกจากนี้ในการเลื่อน พล.ท.สฤษดิ์ ชนะวิชต์ ขึ้นเป็นรองผู้บัญชาการทหารบก แทนที่ พล.ท.เกษ เกษประสิทธิ์เมื่อวันที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๕ นั้น ก็ยังยินยอมให้ พล.ท.สฤษดิ์ รักษาราชการแม่ทัพภาคที่ ๑ และผู้บัญชาการมณฑลทหารบกที่ ๑ ไว้ด้วย ทำให้อำนาจของ พล.อ.สฤษดิ์ สูงเกินมากขึ้นเช่นกัน เพราะนับตั้งแต่รัฐประหาร พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นต้นมา นั้น พล.อ.สฤษดิ์ก็ได้เป็นนายทหารสำคัญของฝ่ายคณะรัฐประหาร ที่เป็นผู้ควบคุมกำลังทหาร ในกรุงเทพฯ ตลอดมา และยังมีบทบาทสำคัญในการปราบปราม กบฏทุกครั้งที่ผ่านมาอีกด้วย

ในวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๗ นับว่าเป็นจุดเปลี่ยนแห่งอำนาจครั้งสำคัญเนื่องจากจอมพลฉัตร ชูณหะวัณสละตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก ทั้งนี้เนื่องจากจอมพลฉัตร ชูณหะวัณในขณะนั้นดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จอมพลฉัตร (๒๕๑๓ : ๔๔) ได้อธิบายว่า

(เมื่อได้มา) จินตนาการถึงสังขารของข้าพเจ้า มีอายุย่างเข้า ๖๓ ปีแล้ว เก่งกว่าผู้ ขึ้นฉัตรร่างกายกำเนินงานทั้ง ๓ ตำแหน่ง การบริหารงานอาจจะไม่สมบูรณ์ก็เป็นได้ คิดจะสละตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก ใหญ่ที่มีร่างกายแข็งแรงและยังหนุ่มอยู่ ดำรง ตำแหน่งแทนต่อไป

ปรากฏว่าเมื่อจอมพลฉัตร บรรณารภเรื่องนี้กับจอมพลแปลก พิบูลสงคราม จอมพลแปลกได้แสดงความปรารถนาที่จะดำรงตำแหน่งนี้เสียเอง ดังที่ได้กล่าวกับจอมพลฉัตรว่า "เพราะถ้าขึ้นให้ผู้อื่นมาครองตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกแล้ว เราทั้ง ๒ จะเดือดร้อนต่อภายหลัง" (ฉัตร ชูณหะวัณ ๒๕๑๓ : ๔๔) แต่ในที่สุดจอมพลฉัตร ก็ได้มอบตำแหน่งให้กับ พล.อ. สฤษดิ์ ชนะวิชต์ ซึ่งเป็นฝ่ายคณะรัฐประหารที่ร่วมงานกันมาและมีความดีความชอบ "ซึ่งผู้

นี่ยิ่งหนุ่มและร่างกายแข็งแรง สามารถที่จะควบคุมและเดินทางไปตรวจตราตามหน่วยทหาร
บกตั้งอยู่ที่วราษอาณาจักรโคทัว ทั้งโคแสดงว่า "ใครจะโคตำแหน่งมานานแล้ว" (เรื่องเกี่ยว
กัน) การขึ้นรับตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกของพล.อ.สฤษดิ์ ธนะรัชต์นี้ ทำให้การแยกตัว
ภายในคณะรัฐประหารเห็นโคชัดเจน ระหว่างตัวของพล.ค.อ.เผ่า ศรียานนท์ หรือฝ่าย
"ราชครู" ซึ่งควบคุมกำลังตำรวจไว้ และฝ่ายของพล.อ.สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งจะเรียกต่อมา
ว่าฝ่าย"สีเสาวรเทเวศร์" ซึ่งเป็นผู้ควบคุมการบัญชาการของกองทัพบก พ.ค.อ.พฤษ บวรณสมภพ
คนสนิทของพล.ค.อ.เผ่า ศรียานนท์โคอธิบายว่า จอมพลแปลกมีส่วนผลักดันให้ความขัด
แย้งขยายตัวกล่าวว่า "...เพราะตอนนั้นท่านจอมพลสฤษดิ์ก็กับเจ้านายชักไม่ลงรอยกันเสีย
แล้ว ฝ่ายท่านจอมพล ป.ท่านก็แยกอยู่เรื่อย แยกไปแยกมาโคก็ พอไม่ได้พบกันนานๆก็คิดว่า
เป็นเรื่องจริง จอมพลสฤษดิ์ก็เลยจะชักกับเจ้านาย" (พฤษ บวรณสมภพ ๒๕๒๔: ๑๔๒)

ดังนั้นเมื่อถึงกลางปีพ.ศ.๒๕๕๒ ความขัดแย้งระหว่างพล.ค.อ.เผ่า ศรียานนท์
และพล.อ.สฤษดิ์ ธนะรัชต์ก็เป็นที่เห็นโคทั่วไป แต่จอมพลแปลก โคพยายามที่จะลดภาพความ
ขัดแย้งภายในคณะรัฐประหารด้วยการแถลงว่า

เรื่องเผ่ากับสฤษดิ์ความจริงไม่มีอะไรกัน ถ้าหากจะมีทะเลาะกันบ้างก็เปรียบเสมือน
ลิงกับพิง เพราะอยู่ใกล้ชิดกัน ท่านองสามารถรยาที่อยู่ใกล้ชิดกัน บางทีก็ทะเลาะกัน
เป็นเรื่องของความขัดแย้งกันตามธรรมชาติ บุคคลทั้งสองเป็นที่ชอบพอและสนิทสนมกัน
มาแต่ครั้งยังอยู่โรงเรียนนายร้อย กินอยู่มากด้วยกัน จึงขอรับรองว่าท่านทั้งสองนี้ มี
เจตนาที่จะสมัครสมานกัน ซึ่งคิดว่าจะเป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองไม่น้อย

(สยามนิกร ๑๑ กันยายน ๒๕๕๒)

อย่างไรก็ตาม โคมีปรากฏการณ์บางประการที่แสดงให้เห็นปัญหาในความสัมพันธ์
หลังจากที่หนังสือพิมพ์สเตรทไทม์แห่งสิงคโปร์ ฉบับวันที่๑๒ มีนาคม พ.ศ.๒๕๕๒ โคลงบทความ
มีข้อความตอนหนึ่งว่า "พล.ค.อ.เผ่า ในไม่ช้าคงจะโคดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี สืบต่อ
จากจอมพลแปลก พิบูลสงคราม" ปรากฏว่าหนังสือพิมพ์สารเสรี (๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๒)
โคนำบทความนี้มาลงพิมพ์ ซึ่งเป็นการชักให้เห็นถึงสถานภาพของพล.ค.อ.เผ่า ศรียานนท์
ในขณะนั้น เนื่องจากในพ.ศ.๒๕๕๒โคกล่าว ฝ่ายตำรวจมีแสนยานุภาพไม่แพ้กองทัพบก
ทั้งที่พ.ค.อ.พฤษ บวรณสมภพ(๒๕๒๔: ๑๔๒)กล่าวว่า "...ก็ดูเหมือนว่ากำลังของจอมพล
สฤษดิ์ก็ตอนนั้นมียุไม่เท่าไรหรืออกที่จะจงรักภักดีกับท่านจริง แต่ทางคานเจ้านาย(พล.ค.อ.เผ่า)

รัฐสภาจะมีมากกว่า" และตัวเลขของทวเคียส พลัดไคซ์ว่า ในพ.ศ.๒๔๕๔-๒๔๕๕ นั้น มีค่า
 รวजूทั่วประเทศราว ๔๔,๐๐๐ คน เฉพาะในกรุงเทพฯ มีถึง ๑๐,๐๐๐ คน ขณะที่ฝ่ายกองทัพมี
 กำลังพล ๔๕,๐๐๐ คน และอาวุธของฝ่ายกองทัพก็ยิ่งน้อยกว่า (จันทร์หา บุนนาค และ
 บุนนาค ๒๕๑: ๑๔๔) ยิ่งกว่านั้น พล.ต.อ.เผ่า ก็มีที่ท่าสนใจทางการเมือง
 เป็นอย่างมาก จึงเป็นไปได้ว่า จอมพลแปลก พิบูลสงครามอาจจะเริ่มระแวงต่อพล.ต.อ.
 เผ่า ศรียานนท์ ดังนั้นการปรับนโยบายทางการเมืองของจอมพลแปลก พิบูลสงครามใน
 พ.ศ.๒๔๕๕ นั้น ไค้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาสัมพันธภาพภายในของคณะรัฐประหารด้วย กรณี
 ที่ชัดเจนก็คือ การที่จอมพลแปลก พิบูลสงครามสั่งยุบกรรมการนิคมบัญชีนั้น มีชั้นขณะที่พล.ต.อ.
 เผ่า ศรียานนท์กำลังอยู่ในระหว่างการเดินทางเยือนต่างประเทศ ยิ่งกว่านั้น ในระยะ
 เกี่ยวกันนี้เอง จอมพลแปลกก็ได้ประกาศว่าจะปรับปรุงคณะรัฐมนตรีให้เป็นไปตามหลัก
 ประชาธิปไตย คือเลิกการควบคุมกระทรวงในระบับรัฐมนตรี ดังนั้นจึงได้มีการออกพระราช
 ใ้องการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๕๕ ย้ายจอมพลอากาศพิม
 ณฑลภาศามาเป็นรองนายกรัฐมนตรี และย้ายพล.อ.ท.มณี มหาสันทนาจากรองนายก
 รัฐมนตรีไปเป็นรัฐมนตรีคมนาคม ส่วนจอมพลแปลก ได้ย้ายจากรัฐมนตรีกระทรวงวัฒนธรรม
 มาเป็นรัฐมนตรีมหาดไทย โดยย้ายหลวงสุนาวิวิธ จากมหาดไทยไปเป็นรัฐมนตรีกระทรวง
 สหกรณ์ ย้ายพล.ร.อ.หลวงยุทธศาสตร์โกศลจากกระทรวงสหกรณ์ไปเป็นรัฐมนตรี
 กระทรวงวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังให้พล.ต.ประมาณ อภิเรกสารพ้นจากรัฐมนตรีช่วยว่า
 การคมนาคม เหลือตำแหน่งช่วยว่าการอุตสาหกรรมเท่านั้น จากนั้นก็แต่งตั้งรัฐมนตรีใหม่
 ๒ คนคือ พล.ท.ถนอม กิตติขจร แม่ทัพกองทัพภาคที่ ๑ เป็นรัฐมนตรีช่วยสหกรณ์ และพล.ท.
 ไสว ไสวแสนยากร ผู้ช่วยบัญชาการทหารบก เป็นรัฐมนตรีช่วยคมนาคม ซึ่งเป็นการแต่งตั้ง
 รัฐมนตรีใหม่เป็นครั้งแรก ในระยะ ๒ ปี หลังจากที่แต่งตั้งพระยาสิทธิธรรมประคัลล
 เป็นรัฐมนตรียุติธรรมเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ.๒๔๕๖ ที่น่าสังเกตุก็คือ รัฐมนตรีใหม่ทั้ง
 ๒ คน มาจากฝ่ายที่ใกล้ชิดกับพล.อ.สฤษดิ์ ธนะรัชต์ และยิ่งกว่านั้น ผลจากการปรับปรุง
 ทำให้จอมพลแปลก แต่ผู้เกี่ยวข้องเป็นทั้งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีกลาโหม และ รัฐมนตรี
 มหาดไทย พร้อมกันไป

การปรับปรุงมิไค้หยุดอยู่เพียงนั้น เพราะอีก๓วันต่อมาได้มีพระราชใ้องการ

ให้จอมพลผิน ชุณหะวัณ พ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยกลาโหม พล.อ.เกษ เกษประคิยุทธิ์ พ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยสหกรณ์ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ และ พล.ท.ประยูร ภมรมนตรี พ้นจากรัฐมนตรีช่วยการคลัง ซึ่งจะทำให้รัฐมนตรีทั้งสี่คน เหลือตำแหน่งเพียงตำแหน่งเดียว นั่นคือ พล.ท.ประยูร เป็นรัฐมนตรีสาธารณสุข พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ และ พล.อ.เกษ เกษประคิยุทธิ์ รัฐมนตรีช่วยมหาดไทย คงมีแต่จอมพลผิน ชุณหะวัณ ที่เป็นรองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีเกษตร ปรากฏว่า การยุบกรรมการนิติบัญญัติ และการปลดจากรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง โท้ทำให้พล.ต.อ.เผ่า กระทบกระเทือนไม่น้อย ดังนั้น วันที่พล.ต.อ.เผ่า กลับมาจากต่างประเทศในวันที่ ๕ กันยายน พ.ศ.๒๔๘๔ ก็ได้รับไปเข้าพบจอมพลแปลกที่บ้านพักทันที และ"บุกเข้าไปถึงในห้องนอน" (สยามนิกร ๘ กันยายน ๒๔๘๔) และได้ปรากฏในรายงานข่าวว่า

...ในโอกาสนั้น นายกรัฐมนตรีได้ชี้แจงว่า เวลานี้พวกเรากำลังเป็นประชาธิปไตยกัน จึงไต่ถามว่ามีความเห็นอย่างไร นายพลตำรวจเอกเผ่าก็ว่า ท่านนายกเป็นคุณเป็นควย การปรับปรุงต่างๆที่ใครจักทำไปแล้วนั้น นายพลตำรวจเอกเผ่าก็โศกกล่าวว่าเห็นดีควย เพราะไมซาก็จะหมกมุ่นเฉพาะกาล เรื่องอะไรต่างๆก็จะดำเนินไปตามนี้...นายกรัฐมนตรีจึงคิดว่าจะเป็นที่เรียบร้อย เพราะนายพลตำรวจเอกเผ่าได้รับในหลักการที่จะเป็นประชาธิปไตยที่มีพรรคการเมือง และที่จะปรับปรุงอะไรต่างๆ

(กิจจ.มท.๐๒๐๑.๒.๑.๕๖/๑๕)

ดังนั้นจึงมีความเป็นไปได้ว่าการปฏิรูปทางการเมืองนี้ส่วนหนึ่งก็คือ การลคมบทบาทของพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ และลดการที่รัฐบาลจะต้องพึ่งพิงคณะรัฐประหารมากเกินไป แต่กระนั้น เหตุผลด้านการสร้างภาพพจน์ ก็น่าจะมีส่วนสำคัญเช่นกัน เมื่อพิจารณาว่า จอมพลแปลก พิบูลสงคราม นั้นเป็นผลผลิตส่วนหนึ่งของการปฏิวัติพ.ศ.๒๔๗๕ ซึ่งเป็นการปฏิวัติที่นำเอาระบบประชาธิปไตยเข้ามาในประเทศไทย ดังนั้นแนวคิดที่จะสร้างและสานต่อประชาธิปไตยให้บรรลุความเป้าหมายเป็นสิ่งที่น่าจะอยู่ในความคิดของจอมพลแปลกอยู่แล้ว ยิ่งกว่านั้น ในพ.ศ.๒๔๘๔นั้น เป็นปีที่จอมพลแปลก มีอายุ๕๒ปี ซึ่งจะครบ๖๐ปีในพ.ศ.๒๕๐๐ ปรากฏว่า พ.ศ.๒๕๐๐นั้น มีความสำคัญมากอยู่แล้วตามความเชื่อกังเดิมของไทยที่จะถือว่าเป็นปีกิ่งพุทธกาล และเป็นปีที่เป็นปีที่รัฐสภาที่ดำรงอยู่สิ้นวาระ โดยจะมีการเลือกตั้งขึ้นใหม่ นอกจากนี้ พ.ศ.๒๕๐๐ยังเป็นปีแห่งวาระครบรอบ๖๕ปีของการปฏิวัติอีกด้วย

ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องแปลก ที่รัฐบาลจะโคจิกเตรียมเฉลิมฉลองงานในพ.ศ.๒๕๐๐อย่างใหญ่โต และได้เปลี่ยนคำเรียกจาก"ถึงพุทธกาล"ที่มีความหมายเชิงเรียวยาวหรือเสื่อมลง มาเป็นงานฉลอง๒๕พุทธศตวรรษ ซึ่งให้ความหมายในคำนี้ที่จะเจริญรุ่งเรือง(ถนนอมจิตร มีชั้น ๒๕๓๒: และเพื่อการนี้ ตั้งแต่วันที่๒๔ กันยายน พ.ศ.๒๔๙๙ คณะรัฐมนตรีก็ได้อนุมัติให้มีการสร้างพุทธมณฑลที่ใหญ่ที่สุด เพื่อฉลอง๒๕พุทธศตวรรษ และยังคงจะทำการบูรณะวัดต่างๆทั่วประเทศ เพื่อเป็นประจักษ์พยานว่า ประเทศไทยเป็นประเทศพุทธศาสนาอันรุ่งเรือง (สยามนิกร ๒๖ กันยายน ๒๔๙๙) จึงมีความเป็นไปได้ว่า การปรับปรุงนโยบายให้เป็นประชาธิปไตยมากขึ้นนี้ จะเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างภาพพจน์ที่ดีในพ.ศ.๒๕๐๐ด้วย เพราะถ้าหากดำเนินการไปตามโครงการที่วางไว้ ก็จะทำให้จอมพลแปลก พิบูลสงครามกลายเป็นผู้นำประเทศ ที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนในพ.ศ.๒๕๐๐พอดี และจนถึงพ.ศ.๒๕๐๕ ซึ่งหมดเงื่อนไขตามบทเฉพาะกาล จอมพลแปลกก็จะก้าวลงจากอำนาจอย่างรัฐบุรุษ โดยเปิดให้มีการเลือกตั้งเสรี และให้พรรคที่มีเสียงข้างมากในรัฐสภา เป็นรัฐบาลแทนสืบไป ดังนั้นการเปลี่ยนไปสู่ประชาธิปไตยในพ.ศ.๒๔๙๕จึงน่าที่จะเข้าใจได้ตามกระบวนการดังกล่าว

นอกจากนี้ในอีกมิติหนึ่งที่จะต้องพิจารณาก็คือ ข้อที่ว่า จอมพลแปลก พิบูลสงคราม มิได้เห็นว่า การที่ตนได้ปกครองประเทศตามเงื่อนไขของรัฐธรรมนูญฉบับพ.ศ.๒๔๙๕แก้ไขเพิ่มเติม๒๔๙๕นั้นจะเป็นแค่กิจการ หากแต่เป็นประชาธิปไตย ที่ได้มีการจัดวางไว้เป็นขั้นตอน ทั้งนี้ในคำแถลงวาระแถลงศกใหม่เมื่อพ.ศ.๒๔๙๖ จอมพลแปลกก็ยังย้ำว่า การปกครองประเทศของตนนั้นเป็น"ระบอบประชาธิปไตยกล่าวคืออำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน ราษฎรปกครองราษฎรเอง"(ป.พิบูลสงคราม ๒๔๙๖: ๙-๑๐) โดยขั้นตอนของประชาธิปไตยนั้นวางไว้ตามเงื่อนไขเวลา๑๐ปีของบทเฉพาะกาล ทั้งนี้จอมพลแปลก กล่าวไว้ว่า "การปกครองประเทศเป็นเรื่องใหญ่และสำคัญ การเปลี่ยนแปลงปรับปรุงควรได้กระทำทีละขั้น เพื่อเสถียรภาพของบ้านเมือง"(ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์ ๒๕๑๓: ๘๒๓-๘๒๔) นั้นหมายถึงว่า การผ่อนคลายประชาธิปไตยในพ.ศ.๒๔๙๕ก็อาจจะเป็นส่วนหนึ่งของการผ่อนคลายทีละขั้นนั้นด้วย ดังนั้นการผ่อนคลายให้มีประชาธิปไตยในพ.ศ.๒๔๙๕จึงมิได้เป็นจุดหักเหทางการเมือง แต่เป็นการวิวัฒนาการที่สืบเนื่องกับระบอบที่คงอยู่นั่นเอง

มีสิ่งที่น่าสนใจก็คือ การดำเนินการปฏิรูปเพื่อให้มีประชาธิปไตยมากขึ้นนี้ ได้รับการสนับสนุนอย่างดีจากรัฐมนตรีสายพลเรือน เช่น นายवरการบัญชา และ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ เป็นต้น โดยเฉพาะกรมหมื่นนราธิปซึ่งดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีต่างประเทศ ได้ทำให้การปฏิรูปแผ่ไปถึงด้านการต่างประเทศด้วย กล่าวคือในระหว่างวันที่ ๑๘-๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๒ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ได้เดินทางไปร่วมประชุมกลุ่มประเทศเอเชีย-แอฟริกาที่เมืองบันดุง ประเทศอินโดนีเซีย และมีโอกาสได้พบกับนายกรัฐมนตรีโจวเอินไหลของจีน ปรากฏว่าโจวเอินไหลได้ยืนยันว่า จีนไม่เคยคิดที่จะรุกรานไทย และพร้อมที่จะเป็นมิตรกับไทยเสียด้วยซ้ำ ส่วนปรีดี พนมยงค์ก็เป็นผู้สืบทอดทางการเมืองธรรมดาที่ไม่อาจจะดำเนินกิจกรรมทางการเมืองได้ (กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ๒๕๑๘: ๕๕-๕๖) หลังจากนั้นนโยบายต่อจีนของรัฐบาลจอมพลแปลก ก็อ่อนคลายลง เช่น ลดการปฏิบัติที่เข้มงวดกับชาวจีนในประเทศ อนุญาตให้มีการเปิดชายแดนค้าที่ไม่ใช่ยุทธปัจจัยกับประเทศจีน และในที่สุด จอมพลแปลก ก็ได้ใช้ "การทูตลับ" ในการติดต่อกับจีนในเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๒ โดยใช้ อารี ภิรมย์ และ กรุณา กุศลาศัย ลอบเดินทางไปจีน พร้อมด้วย สอิ่ง มารางกูล (ส.ส.บุรีรัมย์) กับ อัมพร สุวรรณผล (ส.ส.ร้อยเอ็ด) ซึ่งเป็นตัวแทนฝ่ายจอมพลดิน ชูณหะวัณ (อารี ภิรมย์ ๒๕๒๔: ๕๗-๕๘) การดำเนินการเหล่านี้แม้ว่าจะมิได้ก้าวไปไกลถึงขั้นที่จะมีการเปิดความสัมพันธ์กันอย่างเป็นทางการแต่ก็ทำให้สถานการณ์ระหว่างประเทศไทยอ่อนคลายลงมาก

แม้ว่านโยบายอ่อนคลายประชาธิปไตยนี้ จะได้รับการสนับสนุนจากจอมพลดิน ชูณหะวัณ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ และ นายवरการบัญชา แต่ฝ่ายคณะรัฐประหารสายกองทัพบกหน้าโดยพล.อ.สฤษดิ์ ธนะรัชต์มิได้เห็นดีด้วย และในการประชุมคณะรัฐประหาร ซึ่งมีขึ้นในวันที่ ๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๕ นั้น ฝ่ายคณะรัฐประหารได้วิจารณ์รัฐบาลที่ยินยอมให้มีการเปิดไฮด์ปาร์คอันนำมาซึ่งการก่อกวน (สยามนิกร ๑๐ พฤศจิกายน ๒๔๕๕) ปรากฏว่าในขณะนั้นการเคลื่อนไหวของฝ่ายไฮด์ปาร์คได้ขยายไปสู่ประเด็นที่มีการเรียกร้องให้เลิกส.ส.ประเภทที่สองเพราะเป็นอุปสรรคต่อการปรับปรุงประเทศสู่ประชาธิปไตย จนในวันที่ ๕ พฤศจิกายน นั้นเอง ซึ่งเป็นวันครบรอบ ๒ ปีของการรัฐประหาร กลุ่มไฮด์ปาร์คได้เดินขบวนไปวางพวงมาลาที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย และเรียกร้องให้สลาย

คณะรัฐประหาร พร้อมกับเลิกส.ส.ประเภทที่สอง(เรื่องเดียวกัน) เมื่อเหตุการณ์เป็นเช่นนี้ ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าการไฮคปาร์คจะก้าวไปไกลเกินกว่าที่รัฐบาลจะควบคุมได้ จอมพลแปลก จึงคอยหันกลับมาใช้มาตรการที่เข้มงวดมากขึ้น นั่นคือ เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ กลุ่มไฮคปาร์คได้นำประชาชนนับหมื่นคนเดินขบวนไปยังอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลเลิกบทเฉพาะกาลและส.ส.ประเภทที่สอง ตำรวจก็ได้เข้าสกัดกั้นเต็มที่ โดยการไฮคปาร์ค และมีการไฮคระบบองและใส่เข้าหารายประชาชน ซึ่งจอมพลแปลก ออกคำแถลงว่า การชุมนุมและเดินขบวนนั้นเป็นไปเกินขอบเขต และผิดพระราชบัญญัติการจราจร ดังนั้น"จึงขอรองมา ณ ที่นี้ว่า หากผู้ใดคิดจะเดินขบวนก็ขอไต่ถามถึงความคิดเช่นนั้นเสีย ครีกครองและทั้งเหตุผลของผู้ก่อนก่อน จะไต่ถามว่าเป็นผู้เทอคุณุประชาธิปไตยและเสรีภาพทั้งจะไต่ถามว่าเป็นผู้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาทด้วย"(สว่าง ลานเหลือ ๒๕๑๒: ๒๔๘)

เมื่อเป็นเช่นนี้ กลุ่มไฮคปาร์คก็โองการเดินขบวน แต่ก็ยังคงเปิดอภิปรายที่สนามหลวงต่อมา จนกระทั่งถึงกุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๘๕ ทองอยู่ พุฒพันธ์ก้าวไฮคปาร์คคนสำคัญก็ได้เริ่มการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตยตามแบบของตนด้วยการออกข่าวประท้วงรัฐบาลจนกว่าจะมีการเลิกส.ส.ประเภทที่สอง เมื่อถึงขั้นนี้ตำรวจก็ได้ทำการจับกุมดาวไฮคปาร์ค คน ไต่แก ทองอยู่ พุฒพันธ์ พีร์ บุนนาค ชวน รัตนวราหะ ณรงค์ รัตนภักดิ์ สุรัตน์ มีภักดิ์ สมชาย ชาวนาค ชาญ กระตุกษะ บุญยัง สันธนะวิทย์ ทนงศักดิ์ ทรงวิสุทธิ และ ฉ่ำ จารัตเนตร ขณะกำลังออกข่าวเมื่อวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๘๕ (พิมพ์ไทย ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๕) และต่อมาได้ตั้งข้อหาดาวไฮคปาร์คเหล่านี้ว่าเป็น"กบฏภายในราชอาณาจักร" ดังนั้นต่อมา จึงได้เรียกเหตุการณ์นี้ว่า"กบฏออกข่าว" และผลจากการนี้สำนักนายกรัฐมนตรีได้ออกคำแถลงงการไฮคปาร์คเนื่องจากผู้อภิปรายได้"พูดเกินขอบเขตเป็นอันมาก" และในที่สุดกรมตำรวจก็ได้แถลงกรณีกบฏออกข่าวนี้ว่า "เป็นการกระทำการแทรกแซงของคอมมิวนิสต์ จึงต้องจัดการเสียก่อน"(เรื่องเดียวกัน) และต่อมาได้ชี้แจงว่า "นายทองอยู่ เป็นสมาชิกองค์การคอมมิวนิสต์"(ข่าวไทย ๕ มีนาคม ๒๔๘๕) และ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ได้ชี้แจงว่า จะไม่ห้ามการไฮคปาร์ค เพียงแต่จะไม่ให้ไฮคเครื่องขยายเสียง เพราะเป็นสิ่งรบกวน(เรื่องเดียวกัน) และในที่สุดก็ได้ปล่อยตัวกบฏออกข่าวในวันที่ ๑๐ มีนาคม พ.ศ.๒๔๘๕

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า รัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงครามยินยอมเปิดให้มีการผ่อนคลายนโยบายประชาธิปไตยในขอบเขตที่ฝ่ายรัฐบาลยังสามารถควบคุมได้ การเปิดเพชรคอนเฟอร์เรนซ์นั้นมิได้ให้ผลร้ายต่อเสถียรภาพรัฐบาลแต่อย่างใด ส่วนกรณีไฮด์ปาร์คเมื่อรัฐบาลเห็นว่า เกินขอบเขตที่จะคุมได้ก็ได้อำนาจจับกุมทันที ดังนั้น ส.ส. เพทาย โชคินุชิต (ชนบุรี) จึงได้เสียดสีว่า ประชาธิปไตยของจอมพลแปลกนั้นเป็น "ประชาธิปไตยคามใจกู" (ประชาธิปไตย ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๕) ยิ่งกว่านั้นแม้ในส่วนที่มีการออกพระราชบัญญัติพรรคการเมืองที่จะใช้สำหรับการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๐๐ นั้น ก็อยู่ในขอบเขตที่มั่นใจว่า พรรคฝ่ายรัฐบาลจะต้องชนะแน่นอนเช่นกัน เพราะพระราชบัญญัติได้กำหนดเงื่อนไขการตั้งพรรคการเมืองว่า ต้องริเริ่มโดย ส.ส. ในสภาไม่น้อยกว่า ๑๐ คน หรือจะคงมีประชาชนลงชื่อไม่น้อยกว่า ๕๐๐ คน จึงสามารถขอจัดตั้งพรรคการเมืองได้ นอกจากนี้กฎหมายฉบับนี้ยังยินยอมให้ข้าราชการประจำเข้าเป็นสมาชิกและกรรมการพรรค นั้นหมายถึงว่า จอมพลแปลกต้องการตั้งพรรคระบอบราชการขึ้นมาขึ้นเอง โดยมีคณะรัฐประหารเป็นแกนสำคัญ ด้วยเหตุนี้นี่เมื่อจอมพลแปลก รวบรวมสมาชิกในวงการรัฐบาลและในรัฐสภา ไปจดทะเบียนพรรคการเมืองของรัฐบาลในชื่อว่า "พรรคเสรีมันังคศิลา" เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๕ นั้น จึงปรากฏว่า พรรคนี้มี จอมพลแปลก พิบูลสงครามเป็นหัวหน้าพรรค มี พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ เป็นเลขาธิการพรรค และมีกรรมการพรรค เช่น จอมพลผิน ชุมพะวัน พล.อ. สฤษดิ์ ธนะรัชต์ พล.ร.อ. หลวงยุทธศาสตร์โกศล จอมพลอากาศผิน รณนภากาศ ฤทธาคนี พล.อ.อ. หลวงเชิควุฒากาศ พล.อ. เกษ เกษประดิษฐ์ พล.อ. เกา เพียรเลิศ บริษัทัญญ์ทกิจ พล.ร.อ. หลวงชำนาญอรุณยุทธ พล.ท. บัญญัติ เทพหัสดิน ณ อยุธยา เป็นต้น นอกจากนี้ก็มี ส.ส. ในกลุ่มคณะกรรมาการนิคมบัญญัติ เข็มมาร่วมลงชื่อด้วยครบครัน (เขาวัววัศ สุกลาภา ๒๕๑๗: ๑๗๗-๑๗๘)

แม้ว่าพรรคเสรีมันังคศิลาจะเพิ่งจดทะเบียนก่อตั้งพรรคดังกล่าว แต่สำหรับจอมพลแปลก พิบูลสงครามถือว่าพรรคเสรีมันังคศิลา มีความสับสนเนื่องมาจากอดีต ถึงคำแถลงเมื่อวันที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ ต่อรัฐสภา มีข้อความตอนหนึ่งว่า พรรคเสรีมันังคศิลานั้น...

... เป็นพรรคการเมืองพรรคแรกที่ได้จัดตั้งรัฐบาลขึ้นตามวิถีทางของระบอบเสรีประชาธิปไตยของพรรคการเมือง ซึ่งเป็นประวัติการณ์อันหนึ่งที่ควรบันทึกไว้เป็นหลักฐานในระบอบการปกครองประชาธิปไตยของชาติไทย รัฐบาลของพรรคเสรีมันังคศิลา มีรากฐานสืบเนื่องมาตั้งแต่วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ โดยคณะผู้ขอรัฐธรรมนูญเป็นผู้ให้

กำเนิด...และวันที่๒ พฤศจิกายน ๒๔๕๐ คณะรัฐประหารไกรภวังสืบต่อมา ในที่สุดเมื่อใดมีพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ.๒๔๕๕แล้ว สมาชิกสภาแทนราษฎรประเภท๑ และประเภท๒ ก็โคสมันครสมานรวมกันก่อตั้งพรรคเสรีมันังคิสาชนตามกฎหมาย เป็นอันว่าพรรคเสรีมันังคิสาชน โคเป็นพรรคการเมืองเริ่มแรกก็เกาแกมีอายุกว่า๒๔ปีแล้ว...(ประเสริฐ บัฒมะสุคนธ ๒๕๑๗: ๔๔๕)

๖.๒ การฟื้นตัวของ การเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาล

ในระยะหลังจากการกวาดล้างจับกุมครั้งใหญ่ เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๕๕ แล้วนั้น การเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ต่อต้านรัฐบาลก็ซบเซาลงอย่างมาก ขบวนการทางการเมืองต่างๆต่างก็กระจัดกระจายกันไป และลดบทบาทลงหรือเปลี่ยนรูปการเคลื่อนไหว แต่เมื่อรัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงครามเปิดให้มีเงื่อนไขใหม่ในทางการเมือง เช่นนี้ กลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองทั้งหลายก็เริ่มฟื้นตัวและกอบทพาทขึ้นใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากที่ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติพรรคการเมืองแล้ว ได้ก่อให้เกิดการกระตุ้นให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองอื่นๆขึ้นด้วย ดังนั้นจึงนำมาสู่การขออนุญาตจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นอย่างมากมาย เพราะจนถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๐๐ที่จะมีการเลือกตั้งขึ้นนั้น ได้มีพรรคการเมืองจัดตั้งขึ้นมากถึง๒๒พรรค แต่ที่สำคัญมีอยู่เพียงไม่กี่พรรคกล่าวคือ

พรรคประชาธิปไตย ซึ่งแต่ดั้งเดิมก็คือพรรคที่เป็นตัวแทนทางการเมืองของฝ่ายอนุรักษ์นิยม โดยการฟื้นฟูพรรคนั้นเริ่มจากใหญ่ ศวิตชาติ อภิศ.ส.นครสวรรค์ ซึ่งรวบรวมส.ส.เก่าของพรรคขึ้นใจ และได้ไปชักชวนให้ควง อภัยวงศ์กลับคืนเวทีการเมืองมาเป็นหัวหน้าพรรคอีกครั้ง สำหรับควง อภัยวงศ์นั้นได้เคยลี้ภัยไปเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ.๒๔๕๕ว่า จะไม่ยอมสมัครรับเลือกตั้งเด็ดขาด คราวเห่าที่ยังมีส.ส.ประเภทที่สองครั้งสภาอยู่ แต่เมื่อได้รับการชักชวนจากใหญ่ ศวิตชาติแล้ว ควง อภัยวงศ์ก็เปลี่ยนใจ และตกลงที่จะรับเป็นหัวหน้าพรรคฝ่ายค้าน(สยามนิกร ๒๒ กันยายน ๒๔๕๕) จากนั้นทั้ง๒คนก็แถลงข่าวในวันที่๒ พฤศจิกายนว่า จะเน้นมารยาททางการเมือง และจะไม่รับข้าราชการประจำเข้าเป็นสมาชิกเด็ดขาด(สยามนิกร ๒ พฤศจิกายน ๒๔๕๕) พรรคประชาธิปไตยนั้นไปจดทะเบียนพรรคในวันที่๓๐ กันยายน พ.ศ.๒๔๕๕ แต่เนื่องจากพรรคมีส.ส.ในสภาอยู่เพียง๖คน ไม่เพียงพอจะจัดตั้งพรรค จึงต้องอาศัยประชาชนชาวกรุงเทพมหานครมาลงชื่อจนครบ๕๐๐คน(สัมภาษณ์ ไถง สุวรรณทัต ๓๐ ตุลาคม ๒๕๓๑) คณะกรรมการที่ยื่นจดทะเบียนพรรคได้แก่ ควง อภัยวงศ์

เป็นหัวหน้าพรรค และ ใหญ่ ศวิตชาติ เป็นเลขาธิการพรรค ส่วนกรรมการพรรคก็ได้แก่ พระยาอุคมพงศ์เพ็ญสวัสดิ์(มรว.ประยูร อิศรศักดิ์) โฉง สุวรรณทัต หลวงอังคนานุรักษ์ (ฉมฉวิล เทพาคำ) พระยาคราภย์พิพัฒน์(เลื่อน ศรีภักยานิช) พ.ค.หลวงสรสิทธิยานุการ (สิทธิ แสงชูโต) วัชรูมิ สุทธิสงคราม พ.ค.ค.หลวงเจริญตำรวจการ(เจริญ นวมะรัตน์) และ อุคม ซอกคิตศิลา เป็นคน(เชาวนวัศ สุกลาภา ๒๕๑๗: ๑๘๒)

พรรคคอมมิวนิสต์ได้จัดตั้งขึ้นก็คือ พรรคเสรีประชาธิปไตย ซึ่งเป็นพรรคที่รวบรวม ส.ส.ฝ่ายค้านในสภาไว้มากที่สุด ซึ่งหัวหน้าพรรคได้แก่ เมธ รัตนประสิทธิ์(หลวงวิลาส วันวิท)แห่งเชียงใหม่ เลขาธิการพรรคคือ มุญคุม จันทศรีสุริยวงศ์(อุกรธานี) กรรมการกลางพรรคได้แก่ ประสิทธิ์ จุลละเกษ(สงขลา) เต้จ จิราภรณ์(พิจิตร) ประกาศ คงสมัย(ตรัง) อารีย์ คันติเวชกุล(นครราชสีมา) ฉวิล วัฏฏานนท์(สุพรรณบุรี) ชาญยุทธ ไชยคำมิ่ง(กาฬสินธุ์) และ พันธุ์ ณ กลาง(ปราจีนบุรี) เป็นต้น(เล่มเดียวกัน: ๑๘๓-๑๘๔) และแนวโน้มของนโยบายพรรคนั้นเอนไปทางสหชีพ

กลุ่มสังคมนิยมก็ได้ใช้โอกาสนี้ในการตั้งพรรคการเมืองขึ้นต่อสู้ โดยบุคคลที่มีบทบาทสำคัญก็คือ เทพ โชตินุชิต ส.ส.ศรีสะเกษ โดยเทพ โชตินุชิตเกิดเมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ.๒๔๕๐ บิดาคือ ชุนศุภมาตรา(เทียบ โชตินุชิต) โดยพันแพแล้ว เทพ โชตินุชิต เป็นชาวนครปฐม และได้รับการศึกษามาในด้านกฎหมาย และต่อมาได้เป็นจำศาลที่จังหวัด ชุขันธ์ ซึ่งต่อมาเปลี่ยนเป็นศรีสะเกษ เทพ โชตินุชิตจึงได้ลงสมัครผู้แทนราษฎรครั้งแรกที่ จังหวัดนี้ ได้รับเลือกตั้งครั้งแรกวันที่๗ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๘๐ แต่สถานที่อยู่ได้เพียง๕ เดือนก็ถูกยุบ หลังจากนั้นก็ได้ไปเป็นผู้พิพากษาที่นครพนมและนครราชสีมา การที่เทพ ได้ใช้ชีวิตอยู่ในภาคอีสานเป็นเวลาสิบปีทำให้เขารู้สึกเห็นใจในความอึดอัดของภาคนี้ และ ทำให้มีความสนใจในแนวคิดสังคมนิยม แต่กระนั้นเมื่อพ.ศ.๒๔๘๑ เทพ โชตินุชิต ก็ลาออกจากผู้พิพากษาและลงสมัครรับเลือกตั้งที่ศรีสะเกษในนามของพรรคประชาธิปไตย และได้รับเลือกตั้งเข้ามาในสภา ในระบอบนั้นคง อภัยวงศ์ได้เป็นผู้จัดตั้งรัฐบาล ส่วนเทพ โชตินุชิต ซึ่งไม่ได้รับตำแหน่งรัฐมนตรี ก็ได้เข้าเป็นเลขาธิการพรรคแทนมรว.คึกฤทธิ์ ปราโมช แต่กระนั้นต่อมา ก็ได้แยกตัวจากพรรคเพราะขัดแย้งกับคง อภัยวงศ์ จนในที่สุดก็ได้เข้า เป็นรัฐมนตรีในคณะของจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ตั้งแต่๒๕ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๘๒ จนถึง

เมื่อจอมพลแปลก รัฐประหารตนเองทางวิทยุเมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๙๔ (เผาเทพ
โชตินุชิต ๒๕๑๗: ๑-๑๑)

ในการเลือกตั้งเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๙๕ นั้น เทพ โชตินุชิตได้รับเลือกเข้ามา
อีก แต่ในครั้งนั้นเขาได้เป็นฝ่ายค้าน และในปีนั้นเอง ที่ เทพ ประกาศออกมการณสังคมนิยม
ของตนอย่างชัดเจน ดังนั้นเมื่อสภาทหารทางการเมืองเปิดสู่ประชาธิปไตย เทพ โชตินุชิต
จึงได้ยื่นขอจดทะเบียนพรรคแนวทางสังคมนิยม มีชื่อว่า "พรรคเศรษฐกิจ" โดยมี ทิม ภูริพัฒน์
ส.ส.อุบลราชธานี เป็นรองหัวหน้าพรรค และ แคล้ว นรปติ ส.ส.ขอนแก่น เป็นเลขาธิการ
พรรค และพรรคได้ใช้คำขวัญว่า "เศรษฐกิจก่อนอื่น" มาโฆษณา และได้อาศัยการรวบรวม
รายชื่อสามล่อชาวอีสานที่อยู่ในพระนครมาจดทะเบียนพรรคจนครบ ๕๐๐ คน (แคล้ว นรปติ
๒๕๑๗: ๓๐) สำหรับนโยบายทางการเมืองของพรรคเศรษฐกิจ ได้ถือนโยบายต่างประเทศ
คือการคัดค้านการรวมเป็นพันธมิตรกับสหรัฐเป็นประเด็นสำคัญ ควบคู่กันนั้นก็คือการเสนอให้
เปิดความสัมพันธ์ทางการเมืองและการค้ากับจีน (สยามนิกร ๑๖ กันยายน ๒๔๙๕)

หลังจากนั้นก็ได้มีการจัดตั้งพรรคแนวทางสังคมนิยมอื่นๆอีก ได้แก่ พรรคสังคมนิยม
ประชาธิปไตย มีสุเทพ สัจจกุล เป็นหัวหน้าพรรค และ ประคอง มินประะพาฬ เป็นเลขาธิการ
จดทะเบียนเมื่อ ๒๓ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๙๕ พรรคสังคมนิยม มีวิศิษฐ์ ศรีภักตรา เป็นหัวหน้า
พรรค ศุภจน์ ไวอ่อนศรี เป็นเลขาธิการพรรค จกทะเบียนวันที่ ๑๓ มีนาคม พ.ศ.๒๔๙๕
พรรคขบวนการไฮด์ปาร์ค ทวีศักดิ์ ศรีพลี เป็นหัวหน้า และ ชวน รัตนวราหะ เป็นเลขา
ธิการ จกทะเบียน ๒๑ มีนาคม พ.ศ.๒๔๙๕ และทั้ง ๔ พรรคได้รวมกันเป็น "แนวร่วมสังคมน
นิยม" เมื่อวันที่ ๒ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๙๕ (สยามนิกร ๑๓ กรกฎาคม ๒๔๙๕) ในกลุ่มนี้
ยังมีพรรคกรรมกร ซึ่ง ประกอบ ไกลักษณ์แล้า เป็นหัวหน้าพรรค และ ไกล ชุมทะจันทร์
เป็นเลขาธิการพรรค และมีแนวโน้มนโยบายสังคมนิยมเช่นกัน

ที่น่าสังเกตก็คือ การหันคืนชีพของพรรคธรรมาธิปัตย์ โดย ร.ต.อ.เปี่ยม บุญยโชติ
เป็นหัวหน้า และ ล้วน เวทชาลีกันนท์ เป็นเลขาธิการ ปรากฏว่าหลังจากที่จดทะเบียน
พรรคในวันที่ ๓ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๙๕ แล้ว ร.ต.อ.เปี่ยม ก็แถลงว่า พรรคของตนให้การ
สนับสนุนต่อจอมพลแปลก พิบูลสงครามแก่เพียงผู้เดียว และคัดค้านพรรคเสรีมนังคศิลา
(พิมพ์ไทย ๕ ธันวาคม ๒๔๙๕) ลอมาทาที่ของพรรคธรรมาธิปัตย์ถูกถ่วงคุดก้วย การตั้ง

พรรคชาติประชาธิปไตย ของคณะรัฐประหารชั้นผู้น้อยโดย พ.ท.มรว.นำเพ็ชร เกษมสันต์ และมี อรุณ นกเทศ เป็นเลขาธิการพรรค จกทะเบียนเมื่อวันที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๘๘ และ มรว.นำเพ็ชร ก็แถลงว่า จะให้การสนับสนุนแก่อมพลสฤทธิ ๓๓ รัชต์แต่เพียงผู้เดียว และพร้อมที่จะต่อสู้กับพรรคเสรีมิ่งคศิลาเช่นกัน (สารเสรี ๑๕ มิถุนายน ๒๔๘๘) การตั้ง พรรคธรรมชาติปัตย์ และ พรรคชาติประชาธิปไตยนี้ เป็นการสะท้อนให้เห็นความแตกแยก ภายในคณะรัฐประหารได้เป็นอย่างดี และเป็นการชี้ว่า จอมพลแปลก พิบูลสงคราม และ จอมพลสฤทธิ ๓๓ รัชต์ เห็นว่าพรรคเสรีมิ่งคศิลานั้น อยู่ภายใต้การควบคุมของพล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์มากเกินไป จึงได้ตั้งพรรคของคนชั้นล่างกุล

ในพ.ศ.๒๔๘๘ขณะที่บรรยากาศแห่งการอภัยโทษและ นิรโทษกรรมกำลังกระแสดู่นั้น ร.ต.อ.เจียม อัมพุนันท์ คนสนิทของปรีดี พนมยงค์ และเป็นผู้ต้องหาบฏวังหลวง ก็เดินทางจากจีนกลับประเทศ และได้เข้าพบพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ขอให้มีการดำเนินการตามคดีต่างๆที่ตกค้างให้กระจ่างชัดเจนน ในที่สุดก็สามารถหลุดพ้นจากคดีเหล่านั้นได้ในปลายปี พ.ศ.๒๔๘๘ จากนั้นเจียม อัมพุนันท์ ก็เสนอขอจดทะเบียนเป็นพรรคเสรีอารียเมคไตร จกทะเบียนเมื่อวันที่ ๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๐๐ มีแนวโน้มในทางสังคมนิยมเช่นกัน แต่พรรคนี้มีความแตกต่างจากพรรคอื่นที่ประกาศว่า "จะขจัดระบบศักดินาที่เป็นเหตุให้ชาติต้องล่าหลังให้สูญสิ้นแผ่นดินสยาม" (เขาวนวัศ สุกลาภา ๒๕๑๗: ๒๑๐)

ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนั้น ที่เป็นเป้าหมายในการต่อสู้กันมากที่สุดก็คือ การแข่งขันระหว่างพรรคเสรีมิ่งคศิลา กับพรรคประชาธิปไตย โดยพรรคประชาธิปไตย นั้นใช้นโยบายหาเสียงตลอดปีพ.ศ.๒๔๘๘ ด้วยการที่ควง อภัยวงศ์หัวหน้าพรรคจะนำคณะไปเยือนและตระเวนหาเสียงทุกภาค ประเด็นหลักที่ฝ่ายประชาธิปไตยนำมาโจมตีก็คือ เรื่อง ส.ส.ประเภทที่สอง เรื่องการตั้งกระทรวงวัฒนธรรม และโจมตีว่ารัฐบาลจอมพลแปลก นั้นบริหารประเทศอย่างเผด็จการ แต่กระนั้น พรรคประชาธิปไตยก็ยังรักษาแนวเดิมของคนคือไปควง เช่นการที่ควง อภัยวงศ์ให้สัมภาษณ์ว่า ถ้าหากชนะเลือกตั้งและได้เป็นรัฐบาล จะเลิกส.ส.ประเภทที่สอง ยุบกระทรวงวัฒนธรรม และ เลิกรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน แล้วนำเอาฉบับพ.ศ.๒๔๘๖กลับมาใช้แทน(สยามนิกร ๒ กันยายน ๒๔๘๘) นอกจากนี้ในการ

แถลงอีกครั้งหนึ่ง คง อภัยวงศ์ โดยอ้างว่า ถ้าหากจะมีสภาสูงแล้ว จะต้องให้เกียรติยศแก่ตั้งแบบอังกฤษ มิใช่ให้ราษฎรเลือกแบบฝรั่งเศส(สยามนิกร ๕ กันยายน ๒๔๕๕) แต่กระนั้นฝ่ายประชาธิปไตยมิได้มีความขัดแย้งมากนักกับนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลจอมพลแปลก ทั้งนี้เพราะคง อภัยวงศ์ได้กล่าวว่า พรรคประชาธิปไตยก็จะยึดมั่นในฝ่ายตะวันตกต่อไป" (สยามนิกร ๒๕ กรกฎาคม ๒๔๕๕)

สำหรับพรรคแนวทางสังคมนิยมเช่นพรรคเสรีรัฐกรนั้น ประเด็นหลักในการรณรงค์ก็คือการโจมตีนโยบายรัฐบาลที่ยึดมั่นอยู่กับฝ่ายตะวันตกมากเกินไป และเรียกร้องให้ชนโยบายแบบเป็นกลาง โดยจะอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และดำเนินสัมพันธไมตรีกับนานาประเทศโดยไม่เลือกค่ายเลือกลัทธิ ทั้งยังสนับสนุนให้ทุกประเทศได้เข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติด้วย" (แจ๊จ นรปติ ๒๕๐๐: ๘) ซึ่งโดยนัยของนโยบายก็คือ การเรียกร้องให้เลิกเป็นภาคีทางทหารกับสหรัฐ ให้เปิดการค้ากับจีน และสนับสนุนจีนเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาตินั้นเอง ด้วยเหตุนี้ ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๕๕ เทพ โชติพันธุ์ และ แคล้ว นรปติ ก็ได้รับเชิญให้เดินทางไปเยือนจีนอย่างเป็นทางการ หลังจากที่ไค่สกลและ คัคสินใจ แคล้ว นรปติ เทพ โชติพันธุ์ ทิม ภูริพัฒน์ และคณะทั้งสิ้นรวม ๑๒ คน ก็ได้เดินทางไปเยือนจีนอย่างเป็นทางการในวันที่ ๑๕ มกราคม พ.ศ.๒๔๕๕ ซึ่งผู้ร่วมคณะอีก ๘ คน คือ สว่าง ตรีราชู สมาชิกพรรค ประชาส คงสมัย ส.ส.ตรัง ด้วงแทนพรรคเสรีประชาธิปไตย และผู้แทนสื่อมวลชนจากฉบับต่างๆคือ ประยูร จุลมร ล้วน บันน้อย เจริญ กนกรัตน์ อารี สุชาโต นักธุรกิจ คือ ยุทธ เจียรพันธ์ เอี่ยม เจริญสุข กระแส มหาดล ปรากฏว่า ทั้งหมดนี้ถูกจับกุมตัวในข้อหาขบถทุกคน ในวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๕๕ ซึ่งเป็นการจับกุมในวันเดียวกับจับกุมกบฏข้าว ดังนั้นต่อมาจึงได้เรียกกรณีนี้ว่า "กบฏที่คนاجرเงินแดง" และก็ถูกปล่อยตัวเมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม พ.ศ.๒๔๕๕ พร้อมกบฏกบฏข้าว เช่นกัน (สยามนิกร ๑๒ มีนาคม ๒๔๕๕)

การเคลื่อนไหวในขอบเขตของฝ่ายสังคมนิยมนั้น ยังมีการเคลื่อนไหวของขบวนการกรรมกร และขบวนการนักศึกษาด้วย กล่าวคือ

-ขบวนการกรรมกรในระยะพ.ศ.๒๔๕๕นั้น อยู่ในการควบคุมของสมาคมกรรมกร

แห่งประเทศไทย ที่ควบคุมโดยรัฐบาล นอกจากนี้ในพ.ศ. ๒๔๕๓ พ.ล.อ. เว้า ศรียานนท์ ก็ได้อำนวยอนุญาตให้เลื่อน บัณฑิตวิทยาลัยจัดตั้งสมาคมกรรมกรขึ้นอีกแห่งหนึ่ง เรียกว่า สมาคมเสรีแรงงาน โดยมีเลื่อน บัณฑิตวิทยาลัย เป็นประธาน สมาคมนี้มีเป้าหมายในค่านิยมที่ช่วยเหลือนักกรรมกรด้านการเจ็บป่วย ตาย คชชคบุตร การว่างงาน และอื่นๆ โดยไม่มีการเก็บค่าสมาชิก จึงทำให้มีผู้สมัครจำนวนไม่น้อย และช่วยให้รัฐบาลควบคุมพลังกรรมกรได้ง่ายขึ้น และยิ่งกว่านั้น เมื่อรัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงครามเปลี่ยนแปลงนโยบายมาเป็นประชาธิปไตย และให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นนั้น ปรากฏว่าจอมพลแปลก พิบูลสงครามต้องการให้มีพรรคฝ่ายกรรมกรขึ้นด้วย ดังนั้น สังข์ พัชรีโนทัย นายกสมาคมกรรมกรไทย ก็ได้ผลักดันให้ประกอบ โคลลักษณะคำ กับ โคล ชุมพะจันทร์ ไปตั้งพรรคกรรมกรขึ้น และมีนโยบายค่านิยมที่การแก้ไขชั้นกรรมกรมากขึ้น แต่พรรคกรรมกรที่จัดตั้งขึ้นนี้ยังคงเป็นพรรคฐานแคบและไม่ประสบความสำเร็จทางการเมืองมากนัก

จากการที่ฝ่ายรัฐบาลเข้าควบคุมการเคลื่อนไหวของกรรมกรอย่างมากเช่นนี้ ได้สร้างความอึดอัดไม่น้อยแก่ฝ่ายผู้นำกรรมกรอิสระต่างๆ ดังนั้นในพ.ศ. ๒๔๕๕ สหภาพแรงงานอิสระต่างๆร่วมกับพรรคกรรมกร ก็ได้เคลื่อนไหวให้มีการจัดตั้งสหพันธ์แรงงานขึ้นใหม่ ที่มีความเป็นอิสระ เรียกชื่อว่า "กรรมกร๑๖หน่วย" และได้เลือกเจ้านรงค์ หนูทอง ผู้แทนกรรมกรโรงสี เป็นเลขาธิการของสมาคมกรรมกร๑๖หน่วยนี้ ถึงกระนั้นก็ยังถือว่าสมาคมกรรมกรไทย เป็นองค์การกลางของสหภาพแรงงานต่างๆ แต่แกนกลางในการเคลื่อนไหวได้มาอยู่ที่กรรมกร๑๖หน่วยนี้แทน และเป้าหมายในการเคลื่อนไหวของฝ่ายกรรมกร๑๖หน่วยก็คือ การผลักดันให้มีการออกพระราชบัญญัติแรงงาน และ สนับสนุนให้มีการจัดงานวันกรรมกร ที่ ๑ พฤษภาคม (คำวิทย์ เรื่องสุธรรม และ จรูญ ละสา ๒๕๒๕: ๑๓๕) ปรากฏว่าเป้าหมายนั้นบรรลุ เพราะในวันที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๕ ได้มีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีให้วันที่ ๑ พฤษภาคม เป็นวันกรรมกรอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรก ดังนั้นงานวันกรรมกร ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๕ จึงได้กลายเป็นงานฉลองขนาดใหญ่ที่สนามหลวง ปรากฏว่าจอมพลแปลก พิบูลสงครามก็ได้มากล่าวปราศรัยในงานฉลองนี้ด้วย โดยจอมพลแปลกได้กล่าวว่า โดยเจตนาของคนนั้น ต้องการให้กรรมกรมี "เสียงนอน" ให้หมดทุกคน และได้สวดกรรมกรว่า "โลกเป็นหนี้พวกท่าน" (สยามนิกร ๓ พฤษภาคม ๒๕๐๐)

ในขั้นต่อมา จากการที่รัฐบาลยินยอมให้วันที่ พฤษภาคม เป็นวันแรงงานแห่งชาติแล้ว รัฐบาลก็ยังได้อ่อนปรน และเตรียมการให้มีการออกพระราชบัญญัติแรงงานอย่างเป็นทางการ โดยร่างพระราชบัญญัตินี้ผ่านการพิจารณาของรัฐสภาในวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๘ และจะประกาศเป็นกฎหมายบังคับใช้ตั้งแต่ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นต้นไป ซึ่งการออกพระราชบัญญัตินี้ ทำให้สิทธิของกรรมกรได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการครั้งแรก แต่เบื้องหลังการออกพระราชบัญญัตินี้ ก็คือส่วนหนึ่งของการสร้างภาพพจน์ในพ.ศ. ๒๕๐๐ สำหรับรัฐบาลด้วย ทั้งนี้เพราะรัฐบาลตั้งใจที่จะออกกฎหมายนี้อยู่แล้ว หากว่า "แตกก่อนจะออกมาเป็นกฎหมาย รัฐบาลก็ทำเป็นใจกว้าง เสนอหลักการเข้าสู่การอภิปรายของสภารวม เช่นมีการประชุมกรรมกรที่โรงพยาบาลศรีอยุธยา เพื่อขวามเสี่ยงเรื่องนี้ และปล่อยให้หนังสือพิมพ์อภิปรายร่างกฎหมายดังกล่าวได้อย่างเต็มที่" (เกินพวงฯ พงศคร ๒๕๑๕: ๖๘) แคล้วที่ติดตามมาก็คือ การยุบตัวของกรรมกร ๑๖ หน่วย และมีการก่อตั้งสหภาพแรงงานต่างๆ ขึ้นมานับร้อยสหภาพ (เรื่องเดียวกัน: ๖๘)

ในพ.ศ. ๒๔๘๘ นี้เอง การนัดงานของกรรมกรก็ได้เพิ่มทวีขึ้นด้วย ซึ่งประเด็นในการเรียกร้องก็คือ การเพิ่มค่าจ้างแรงงานและปรับปรุงสวัสดิการ หรือ การประท้วง ที่บริษัทขนาดใหญ่ เช่น บอมเบย์เบอร์มา ปิกกิจการและลอยแพคนงานกว่า ๔๐๐ คน เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๘ เป็นต้น ซึ่ง ประชา ยิงเจริยูได้เขียนบทความเรื่อง "กรรมกรคืน" อธิบายว่า

- สรุปได้ว่า เหตุการณ์ที่ทำให้การเคลื่อนไหวของกรรมกรมีปรากฏถี่ขึ้นนั้นเป็นผลจาก
๑. สภาพความเป็นอยู่ที่ยากลำบาก แรมแค้นบีบคั้น
 ๒. ระบบการผลิตสมัยใหม่ทำให้กรรมกร ไคมารวมกันเข้าเป็นสหบาลหรือสหพันธ์เพื่อคุ้มครองกรรมกร
 ๓. การนอนคลายการกดขี่และจำกัดสิทธิ เสรีภาพของรัฐบาลต่อประชาชนทำให้สิทธิ เสรีภาพเป็นจริงขึ้น (สยามนิกร ๔ สิงหาคม ๒๔๘๘)

หลังจากนี้แล้วการเคลื่อนไหวนัดหยุดงานของฝ่ายกรรมกรก็ขยายตัวออกไป จนถึงพ.ศ. ๒๕๐๐ นั้นได้เกิด "ยุคสไตรค" ขึ้น เพราะมีการนัดหยุดงานเกิดขึ้นมากมาย (พิมพ์ไทย ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๐) ถึงกระนั้นเมื่อก้าวไคยรวมแล้ว รัฐบาลจอมพลแปลก ยังถือไคว่าสามารถควบคุมสถานการณ์ด้านกรรมกรได้ และในการเลือกตั้งที่มีขึ้นในวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๐ สังข์ พิธิโนทัย ก็ยังสามารถระดมกรรมกรที่สังกัดสมาคมกรรมกรไทย ไปลงคะแนนเสียงให้พรรคเสรีมนังคศิลาของจอมพลแปลก พิบูลสงครามได้ (สังคีต พิธิยะรังสรรค์ ๒๕๒๕: ๒๑๕)

ส่วน ขบวนการนักศึกษาสถาบันการณคอนข้างซบเซาลงเช่นกัน หลังจากที่รัฐบาล
กลางจับกุมครั้งใหญ่เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๘๕ ขบวนการนักศึกษาที่ไคหันเข้าสู่
ความสนใจกิจการภายใน แลที่นำสังเกตคือ อิทธิพลของแนวคิดสังคมนิยมในหมู่นักศึกษา
เริ่มเห็นได้ชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ แต่
มิใช่ว่าทางฝ่ายจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็เกิดกรณีที่เกี่ยวข้องกับความคิดสังคมนิยมเช่นกัน
นั่นคือ กรณีที่ จิตร ภูมิศักดิ์ นิสิตอักษรศาสตร์ได้เป็นบรรณากร ทำหนังสือ"๒๓ตุลาคม"ประ
จำปี ปรากฏว่า"ทางการตำรวจสั่งระงับการพิมพ์เพราะเห็นว่าบทความบางเรื่องมีแนว
โน้มไปในทางซ้ายจัด"(สยามรัฐ ๒๗ ตุลาคม ๒๔๘๖) กรณีนี้กลายเป็นเรื่องใหญ่ และได้
มีการจับจิตร ภูมิศักดิ์โยนบก และถูกพักการเรียน(จิตร ภูมิศักดิ์ ๒๕๒๑: ๑๔) แลที่ธรรม
ศาสตร์มิได้หยุดการณเช่นนั้น และได้มีการ ออกหนังสือหรือบทความที่เผยแพร่แนวคิดสังคมนิยม
อยู่เป็นครั้งคราว จนกระทั่งเมื่อจอมพลแปลก พิบูลสงครามถอนคล้ายให้มีประชาธิปไตย
มากขึ้นนั้น กระแสการเคลื่อนไหวในหมู่นักศึกษาก็เริ่มคึกคักขึ้นใหม่ และมุ่งรณรงค์คัดค้าน
รัฐบาล ในเรื่องเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศและนโยบายประชาธิปไตยเป็นสำคัญ นอก
จากนี้ในพ.ศ.๒๔๘๕ ยังได้มีความพยายามที่จะสร้างการรวมตัวกันระหว่างนักศึกษา โดยตัว
แทนจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหา
วิทยาลัยแพทยศาสตร์ และ มหาวิทยาลัยศิลปากร ก็ได้ตกลงร่วมกันที่จะจัดตั้งขึ้นเป็น"สหภาพ
นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย" เพื่อให้มีการประสานแลกเปลี่ยนกันระหว่างมหาวิทยาลัยมาก
ขึ้น (คำรง ไกรศรีวณู ๒๕๒๗: ๒๐๐-๒๐๑) อย่างไรก็ตาม แนวโน้มในการต่อต้านนโยบาย
ต่างประเทศและเผยแพร่สังคมนิยมยังคงชัดเจนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่มหาวิทยาลัยธรรม
ศาสตร์ ดังจะเห็นได้จากการออกหนังสือ"นิสิตศาสตร์"ฉบับที่๓(๑๒ ตุลาคม ๒๔๘๕) ได้ลงบท
ความเรื่อง"ยุคประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ"โดย โรจน แสงอำไพ ซึ่งเป็นวีวิเคราะห์ประ
วัติศาสตร์สังคมนิยมตามแนวคิดมาร์กซ และได้ลงบทความเรื่อง"การเคลื่อนไหวบ้านฉัน"
ซึ่งว่า สหรัฐอเมริกานั้นเป็นจักรวรรดินิยมที่เอารัดเอาเปรียบ และชูกรีกทางเศรษฐกิจต่อประชาชน
ไทย แล่นิตศาสตร์ฉบับนี้ก็ยังมิอาจเทียบได้กับฉบับรัชศกวรรษใหม่ พ.ศ.๒๕๐๐ ซึ่งลงพิมพ์
เรื่อง"โฉมหน้าศักดินาไทยในปัจจุบัน"ของ สมสมัย ศรีสุทพรพรรณ เรื่อง"โฉมหน้าจักรวรรดินิยม"
ของ มณี สุทรวรรณ "ความเป็นอนิจจังของสังคม" โดย ปรีดี พนมยงค์ และ เรื่อง

"วิเคราะห์ลักษณะชนชั้นในสังคมไทย" ของ พัทธนา รามยสุทร เป็นต้น

สำหรับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยนั้น ผู้ปฏิบัติงานสำคัญจำนวนมาก ก็ยังทำงานเผยแพร่อยู่ในเขตพระนคร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อุกุม ศรีสุวรรณ ซึ่งเป็นกรรมการกลางพรรคที่รับผิดชอบงานปัญญาชน ก็ได้ร่วมกับ ล้วน บัณฑิตย ออกวารสารชื่อ "เศรษฐกิจสาร" เป็นรายเดือนตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๖ แต่วารสารนี้เป็นงานวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจที่ค่อนข้างจะเป็นวิชาการ ดังนั้นในพ.ศ. ๒๔๘๘ พรรคคอมมิวนิสต์จึงได้อำนวยกาให้มีการออกนิตยสาร "ปิกนุมิ" ซึ่งเป็นนิตยสารค้านข่าวสารและการเมือง โดยมีเปลื้อง วรระศรี เป็นบรรณาธิการ และ นิตยสาร "ปิกนุมิ" นี้เอง จะเป็นแกนสำคัญในการเคลื่อนไหวโจมตีสหรัฐอเมริกา และ รายงานเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของกรรมกร ความแนวทางของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (นภาพร อติวันชัยพงศ์ ๒๕๓๐: ๘๖)

ในวงการหนังสือพิมพ์นั้นจะมีสถานการณ์ที่ค่อนข้างตึงเครียดเช่นกัน เพราะเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๘ ความขัดแย้งในกลุ่มชนชั้นนำรุนแรงมากแล้ว และแต่ละฝ่ายก็ต่อสู้กันด้วยการมีหนังสือพิมพ์ของตนเอง จอมพลแปลก พิบูลสงครามนั้นได้มอบหมายให้สังข์ พิทยะทิพย์ มาออกหนังสือพิมพ์ชื่อ "เสถียรภาพ" ส่วน พล.ต. อ. สฤษดิ์ ธนะรัชต์ก็ได้ให้ ทนง ศรีวิชาพิชญ มาออกหนังสือพิมพ์ "สารเสรี" ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๖ นอกจากนี้ยังมีหนังสือพิมพ์ "ไท-รายวัน" และ "ไท-สัจพัต" ของ พล.ต. เนตร ชเมวโยธิน ที่มีแนวโน้มในทางสนับสนุนจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ส่วน พล.ต. อ. เผ่า ศรียานนท์ ก็อยู่เบื้องหลังหนังสือพิมพ์ "เช้า" และ "เผ่าไทย" และ "ไทเสรี" เป็นต้น โดยหนังสือพิมพ์ของฝ่าย พล.ต. อ. เผ่าก็มุ่งโจมตีจอมพลสฤษดิ์ในเรื่องอิทธิพลทางเศรษฐกิจ และความเหลวแหลกเรื่องคาวสาธา ส่วนหนังสือพิมพ์ฝ่ายจอมพลสฤษดิ์ ก็โจมตี พล.ต. อ. เผ่าในเรื่องการค้าเงิน และการใช้อิทธิพลมีคำสั่งทหารนักการเมือง นอกจากนี้เมื่อรวมบทบาทของหนังสือพิมพ์ฝ่ายอื่นๆ เช่น "สยามรัฐ" และ "ประชาชาติไทย" ของฝ่ายอนุรักษนิยม และ "ปิกนุมิ" ของฝ่ายสังคมนิยมแล้ว ทำให้ระยะ พ.ศ. ๒๔๘๘-๒๕๐๐ เกิดสภาพที่เรียกว่า "สงครามหนังสือพิมพ์" ขึ้น และการโจมตีพาดพิงกันทางด้านหนังสือพิมพ์นี้เองทำให้ความขัดแย้งทางการเมืองรุนแรงมากขึ้น

แม้ว่าจะมีความขัดแย้งและการโจมตีซึ่งกันและกันเช่นนั้น หนังสือพิมพ์ในระยะ

พ.ศ. ๒๔๘๘-๒๕๐๐ ก็มีส่วนไม่น้อยในการสร้างมติด้านกติกกันรัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงคราม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการดำเนินนโยบายต่างประเทศตามหลังสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นข้อใหญ่ใจความอันหนึ่งในการโจมตีของหนังสือพิมพ์ส่วนข้างมาก ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเป็นผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์การเมืองระหว่างประเทศ หลังจากทีโจเซฟ สตาลิน ผู้นำโซเวียตมรณกรรมเมื่อวันที่ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๖ และ นิกิตา ครุสชอฟ ผู้นำที่สถาปนาอำนาจขึ้นมาแทนได้ เสนอนโยบายอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างโลกทุนนิยมและสังคมนิยม ซึ่งทำให้ขุณภูมิของอวามขัดแย้งทางการเมืองระหว่างประเทศคลคลง ยิ่งกว่านั้นภายในครึ่งปีแรกของพ.ศ. ๒๔๘๙ สงครามกลางเมืองในเกาหลี และ สงครามกบฏเอกราชของเวียดนาม ล่างก็ยุติลงทั้งหมด เหตุการณ์เหล่านี้ทำให้การเมืองของโลก และของภูมิภาคเอเชีย ได้ผ่านเข้าสู่ช่วงสันติภาพอีกยุคหนึ่ง และยิ่งกว่านั้นแนวโน้มของประเทศ เอกราชและประเทศเกิดใหม่ทั้งหลายในเอเชียขณะนั้น ก็ล้วนแต่จะออกจากประเทศจักรวรรดินิยมอันเป็นจำวอาณานิคมดั้งเดิม หันมาดำเนินนโยบายเป็นกลางทั้งสิ้น และทางก็มีแนวโน้มที่จะยอมรับฐานะของสาธารณรัฐประชาชนจีน ทั้งนี้การดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบดึกคามอเมริกาของรัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงครามจึงกลายเป็นสิ่งที่ไม่สมเหตุสมผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือพิมพ์ที่ใหญ่ที่สุด คือไทยพาณิชย์การ ที่เป็นเจ้าของ "พิมพ์ไทย" และ "สยามนิกร" ได้กลายมาเป็นกลุ่มสำคัญที่ทรงอิทธิพลในเรื่องนี้เสียเอง จึงได้สร้างความกติกกันแก่รัฐบาลจอมพลแปลกอย่างมาก ยิ่งกว่านั้น ทั้ง "สารเสรี" ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ "ไท-รายวัน" ของ พล.ท. เนตร เชมะโยธิน และ "แนวกระหัง" เสถียรภาพ" ของสังข์ พิชโนทัย ต่างก็เข้าร่วมการเคลื่อนไหวคัดค้านรัฐบาลในด้านการดำเนินนโยบายต่างประเทศทั้งสิ้น

โดยเฉพาะในพ.ศ. ๒๔๘๘ นั้นได้มีประเด็นหลายเรื่องที่น่ามาสู่การคัดค้านนโยบายต่างประเทศของรัฐบาล เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๘ เมื่อรัฐบาลไทยรับเป็นเจ้าภาพในการจัดการประลองยูทธ (ชอมรบ) ขององค์การสปอ. หนังสือพิมพ์สยามนิกร (๘ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๘) ก็วิจารณ์ว่า สถานการณ์ในเอเชียอาคเนย์ก็มีแนวโน้มแห่งสงครามและการรุกรานใด การชอมรบจึงไม่น่าที่จะเป็นเรื่องจำเป็น และ "จึงมีผู้คิดว่า การยอมให้ทหารชาติต่างๆของภาคีซีโต้ เข้ามาสำแดงกำลังในรั้วบ้านเรา จะทำให้ฝ่ายตรงข้ามซีโต้ มองว่ารัฐบาลไทยและภาคีซีโต้ อื่นๆกระทำการที่เรียกว่าการคุกคาม และการสร้างสถานการณ์" (เรื่องเดียวกัน) ต่อมา พิมพ์ไทย (๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๘) ก็วิจารณ์ว่า "ทำไมต้องชอมรบ

ตามคำโฆษณาของโลกเสรีที่โจมตีจีนแดงว่าจะรุกราน ทั้ๆที่รู้กันว่า จีนทำไม่ได้ นอกจาก จะทำสงครามป้องกันตนเอง และผู้นำจีนก็มีนโยบายผูกมิตรกับทุกประเทศอยู่แล้ว" ปรากฏ ว่าเรื่องนี้บานปลายเมื่อ ฝรั่งเศส ซึ่งเป็นหนึ่งในภาคีสปอ. ได้แถลงว่า เรื่องการขอมรบทมิ ชันนี้ ไทยมิได้ปรึกษามิตรในสปอ.อื่นๆเลย หากแต่ปรึกษาสหรัฐประเทศเดียวเท่านั้น(สยาม นิกร ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๕) นอกจากนี้หนังสือพิมพ์กึ่งรัศีกักก็รายตีปกาคท์(๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๕) ก็โคลงบนหน้าวิจารณ์ว่า การขอมรบทครั้งนี้ใช้เงินถึงล้านบาท ซึ่งเป็นการพิมพ์เพื่อย ดั้งนั้น รัฐบาลในนามของเจ้าพนักงานการพิมพ์ก็ขอรับรองว่า "อย่าลงบทความหรือข่าวซึ่งจะ เป็นการทำลายสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศ" ในขณะที่มีการขอมรบทระหว่างวันที่๑๕-๑๖กุมภาพันธ์ และอ้างควยว่า บรรณาคท์ของกรมตำรวจห้ามการวิจารณ์การเมืองระหว่างประเทศ ยังมีผลบังคับใช้ ดังนั้นหนังสือพิมพ์จึงสรุปว่า "เสรีภาพตามกฎหมายคือการ เชื้อรต่างชาติ" และเสนอบันทึกประกอบดังนี้

๑. การที่ตกลงทุนขอมรบท เช่นนี้เป็นการขอมรบทว่าประชาชนและหนังสือพิมพ์ไม่สนับสนุน
๒. เวลาที่รัฐบาลจะเข้รวมองค์การสปอ. ไม่ปรากฏว่าได้ปรึกษาหรือขอความเห็น ประชาชนเลยวาทเห็นพองควยหรือไม่
๓. การอ้างถึงบรรณาคท์ของกรมตำรวจสั่งห้ามวิจารณ์การเมืองต่างประเท่นั้น เป็นการเงอคาบเข้แซอร์ จะพาคท์หนังสือเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ออกกระนั้นหรือ
๔. การขอความร่วมมือหากเป็นไปโดยสุจริตแล้ว ก็ไม่ควรวางอำนาจที่จะมาบีบบังคับควย
๕. รัฐบาลเห็นว่าการเอาใจเมืองนั้นสำคัญกว่าสิทธิเสรีภาพของประชาชนชาวไทยผู้เสีย ภาะเช่นนั้นหรือ (พิมพ์ไทย ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๕)

ต่อมาได้เกิดการเปิดเผยในเรื่องสัญญาน้ำมันไม่เป็นธรรม ที่บริษัทน้ำมันต่างประเทศเข้ามาบีบบังคับทำกับไทยตั้งแต่สมัยรัฐบาลควง อภัยวงศ์ พ.ศ.๒๔๘๑ โดยบริษัทน้ำมัน ได้บีบบังคับเอาสิทธิพิเศษมากมาย จนในที่สุดรัฐบาลต้องแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาพิจารณา แกไขสัญญา โดยมีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เป็นประธาน(สยามนิกร ๑ กันยายน ๒๔๘๕)ซึ่ง กรณีนีได้ทำให้อังกฤษและสหรัฐ เสียภาพพจน์มาก และท้ายที่สุดในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ได้เกิดการวิฤตการณคของสุเอซ เมื่อเกิดการพิพาทระหว่างอียิปต์ฝ่ายหนึ่ง และ อังกฤษ-ฝรั่งเศสอีกฝ่ายหนึ่งในเรื่องสิทธิเหนือคลองสุเอซ ปรากฏว่าอังกฤษและฝรั่งเศส ได้ใช้วิธีการแก้ปัญหาคโดยการส่งกองทัพรุกรานและโจมตีอียิปต์ ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นชัด

ถึงลักษณะรุกรานของประเทศตะวันตก ดังนั้นประเทศต่างๆในเอเชียและแอฟริกา จึงได้
 ปรณามอังกฤษและฝรั่งเศสอย่างรุนแรง รวมทั้งหนังสือพิมพ์ฉบับต่างๆในไทยแทบทุก
 ฉบับต่างก็แสดงท่าทีประณามการรุกรานของอังกฤษและฝรั่งเศสทั้งสิ้น แต่ปรากฏว่ารัฐบาล
 จอมพลแปลก พิบูลสงครามใช้ท่าที "เกรงใจ" และแก้ต่างแทนอังกฤษและฝรั่งเศส ซึ่งเป็น
 มิตรร่วมภาคีสปอ. ควบกัน จึงก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์นโยบายรัฐบาลอย่างมาก (ดู
 ศราก็ย์ ๒๕๐๖: ๓๑๐-๓๑๓) และ สยามนิกร (๘ พฤศจิกายน ๒๔๘๕) ก็ได้เรียกร้องให้
 รัฐบาลเป็นตัวแทนของตัวเองในค่านโยบายต่างประเทศ โดยอธิบายว่า "การคบมหาอำนาจนั้น
 ถ้าเรายอมเสียเปรียบ ยอมทำให้เกิดความสงบ แต่เราเสียศักดิ์ศรี แล้วถ้าหากเราดำเนินก้าว
 ไปได้ไม่ยอมเป็นลูกมือ ก็จะเจอแบบอียิปต์"

อีกประเด็นหนึ่งที่ฝ่ายหนังสือพิมพ์เคลื่อนไหวก็คือเรื่องสิทธิประชาชนไทย โดย
 เฉพาะเรื่องการเลิก ส.ส. ประเภทที่สอง ซึ่งเป็นประเด็นที่หนังสือพิมพ์ได้เริ่มวิพากษ์อย่างจริงจัง
 หลังจากที่มีการเปลี่ยนนโยบายโดยประชาชนไทย จึงได้มีการรณรงค์ว่า จอมพลแปลก
 ควรจะปฏิรูปประชาชนไทยให้มากยิ่งขึ้นโดยยกเลิก ส.ส. ประเภทที่สองตั้งแต่ในระดับชาติ
 และระดับท้องถิ่น (สยามนิกร ๑๐ กรกฎาคม ๒๔๘๔) และต่อมาเมื่อรัฐบาลจับกุมกบฏอักษาว
 สยามนิกร (๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๕) ก็อธิบายว่า เหตุการณ์นี้เป็นเรื่อง "สวนหัวของประชาชนไทย"
 ที่ว่า ผู้กบฏชาวระหว่งให้เลิกบทเฉพาะกาล เพื่อให้เป็นประชาชนไทยมากขึ้นกลับกลายเป็น
 การกบฏ และต่อมาเมื่อ ส.ส. แคล้ว นรบดี และ ส.ส. ทิม ภูริพัฒน์ ได้นำเอาเรื่องการ
 คงอยู่ของ ส.ส. ประเภทที่สอง ครึ่งสภาไปกล่าวในที่ประชุมสหภาพรัฐสภาระหว่างประเทศ
 ซึ่งเป็นการประชุมในกรุงเทพฯ ระหว่างวันที่ ๑๕-๒๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๕ ซึ่งทำให้รัฐบาล
 ไม่พอใจมาก คอลัมน์ "ระหว่งบรรทัด" ของหนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย ก็ได้วิจารณ์ว่า

... การมีบทเฉพาะกาลและสมาชิกประเภทที่สอง ในระบอบการเมืองประชาชนไทย
 มิใช่ว่าจะถูกกล่าวหาว่า เป็นการกบฏอำนาจไว้เฉพาะพรรคหนึ่ง หรือรัฐบาลใดแต่เพียง
 อย่างเดียว ปรากฏว่า ถึงเกี่ยวกับการปฏิบัติที่ไม่สามารถจะทำให้ประชาชนไทยของ
 เราเป็นไปโดยสมบูรณ์ตามความหมายที่แท้จริง

(พิมพ์ไทย ๓๐ พฤศจิกายน ๒๔๘๕)

การรณรงค์เรียกร้องของกลุ่มพิมพ์ไทย-สยามนิกรนี้ ได้แสดงคนให้เห็นเลยว่า
 มิได้อยู่ในกระแสเดียวกับการเคลื่อนไหวของฝ่ายประชาชนฝ่ายของควง อภัยวงศ์ เพราะเมื่อ

คง อภัยวงศ์ให้สัมภาษณ์ว่า ถ้าหากคนเป็นนายกรัฐมนตรีจะเอารัฐธรรมนูญฉบับพ.ศ. ๒๔๘๖ กลับมาใช้เพื่อเป็นการเลิกส.ส. ประเภทที่สอง สยามนิกร (๒๐ สิงหาคม ๒๔๘๘) ก็ได้ออกมาทำนายว่า "ฉบับ ๒๔๘๘ เป็นอย่างไร" เสนอว่า รัฐธรรมนูญฉบับพ.ศ. ๒๔๘๖ ก็ยังมีวุฒิสภา ที่มาจากการแต่งตั้ง แต่ถ้าเป็นฉบับพ.ศ. ๒๔๘๘ จะดีกว่า เพราะทั้งวุฒิสภา และสภาผู้แทน ก็มาจากการเลือกตั้งทั้งสิ้น

นอกจากนี้ดูเหมือนว่ากลุ่มพิมพ์ไทย-สยามนิกรนี้มีความกระตือรือร้นพอสมควรในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของขบวนการต่อสู้ของประชาชน เพราะเมื่อปลายเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ เพทาย โชตินุชิต ส.ส. ชนบุรี ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มการเคลื่อนไหวสันติภาพ เป็นส.ส. ฝ่ายสังคมนิยมในสภาผู้แทนราษฎร และเป็นหัวหน้าพรรคขบวนการไฮด์บาร์ค ได้ตัดสินใจย้ายไปเป็นสมาชิกพรรคเสรีมันักคศิลาโดยอ้างว่า เพื่อจะทำประโยชน์ให้กับท้องถิ่นของตน และเข้าไปยังรัฐบาลจากวงใน สยามนิกร ก็ได้เสนอขอความเห็นจาก เพทาย โชตินุชิต ฟังไม่ขึ้น และเสนอขอความเห็นหนึ่งว่า

เพทาย โชตินุชิตจากไปแล้ว แต่การต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยของประชาชนคงมีอยู่ต่อไป ไม่มีอำนาจใดๆ จะมายับยั้งไว้ได้ การจากไปของบุคคลหนึ่งก็กระทบเรียนในการวินิจฉัยตัวบุคคลในกาลต่อไปข้างหน้า ขอฝากคำที่ควรจกจากก็คือ เราจะคงตนเองเป็นวีรบุรุษกันนั้นไม่ได้ เพราะวีรบุรุษไม่ได้สร้างประชาชน แต่ประชาชนต่างหากที่สร้างวีรบุรุษ (สยามนิกร ๑ กันยายน ๒๔๘๘)

กระแสดการเคลื่อนไหวทางการเมืองต่างๆ เหล่านี้เอง ที่รัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงครามต้องเผชิญในขณะที่เคลื่อนเข้าสู่ พ.ศ. ๒๕๐๐ ซึ่งเป็น "ปีแห่งมรดกสมัย" ในทัศนะของรัฐบาล และปัญหาแรกสุดที่รัฐบาลต้องเผชิญก็คือ การเลือกตั้งที่จะมีขึ้นในวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๐ และการเลือกตั้งครั้งนี้เอง ที่นำสถานะของรัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงคราม มาสู่วิกฤตการณ์ จนถึงขั้นล่มสลายในที่สุด

๖.๓ วิกฤตการณ์การเมืองกึ่งพุทธกาล

หลังจากที่รัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงครามได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีติดต่อกันมาเกือบสี่ปี โดยไม่เคยลงสมัครรับเลือกตั้ง ก็ยังคงบริหารประเทศได้ต่อมา แต่เมื่อจอมพลแปลก เปลี่ยนวิธีการมาลงสมัครรับเลือกตั้ง กลับกลายเป็นจุดเริ่มต้นของวิกฤตการณ์

การณ์ ซึ่งสาเหตุเริ่มจากการที่จอมพลแปลก ซึ่งได้ประกาศตัวที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งเมื่อ
 กลับจากการเยือนต่างประเทศ พ.ศ. ๒๔๔๘ นั้น ได้เปลี่ยนใจที่จะลงสมัครจังหวัดชลบุรีตามที่
 แดงลงไว้เดิม มาลงสมัครที่จังหวัดพระนครแทน และยิ่งกว่านั้น แทนที่จะให้มีการเลือกส.ส.
 ชุกเก่าของจังหวัดมาลงสมัคร จอมพลแปลก กลับเปลี่ยนตัวเอาคณะรัฐมนตรีทั้งคณะมาลง
 สมัครรับเลือกตั้งแทน โดยการประกาศเมื่อวันที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๐ นั้น ปรากฏว่าทีม
 สมัครรับเลือกตั้งของพรรคเสรีมนังคศิลา เขตจังหวัดพระนครได้แก่

๑. จอมพลแปลก พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี
 ๒. พล.อ. เกา เพียรเลิศ บริษัทวิทยุทศกิจ รัฐมนตรีคลัง
 ๓. พล.อ. ท. มณี มหาสันทนา เวชยันตรังสฤษฎ์ รองนายกรัฐมนตรี
 ๔. พล.ท. มัญฉติ เทพหัสดิน ณ อยุธยา รัฐมนตรีคมนาคม
 ๕. พระยาฉัตรพิชิตกรมประคัลภ (วงศ์ ฉัตรพิล) รัฐมนตรียุติธรรม
 ๖. พล.อ. มังกร พรหมโยธี รัฐมนตรีศึกษาธิการ
 ๗. พล.อ. หลวงสวัสดิ์ศรีสรยุทธ (กุล บุญนาค) รัฐมนตรีช่วยว่าการมหาดไทย
 ๘. พล.อ. เกษ เกษประคัลภ รัฐมนตรีช่วยว่าการมหาดไทย
 ๙. พ.ต. วัช นิตย์ารชุน รัฐมนตรีช่วยว่าการต่างประเทศ
- (เช้า ๕ มกราคม ๒๕๐๐)

เนื่องจากเขตพระนครนั้นถือได้ว่าเป็นฐานสำคัญของพรรคประชาธิปัตย์ โดย
 ลวง อภัยวงศ์ หัวหน้าพรรคฝ่ายค้าน ดังนั้นการต่อสู้เพื่อชิงคะแนนเสียงจึงดุเดือดมาก
 ปรากฏว่าฝ่ายที่สู้ที่สุดแล้ว ในการเลือกตั้งที่ขึ้นในวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ในเขตพระนครพรรค
 เสรีมนังคศิลาชนะถึงสี่ที่นั่งคือ จอมพลแปลก พิบูลสงคราม พล.อ. เกา เพียรเลิศ
 พล.อ. ท. มณี มหาสันทนา พล.ท. มัญฉติ เทพหัสดินฯ พระยาฉัตรพิชิตกรมประคัลภ
 พล.อ. มังกร พรหมโยธี และ พล.อ. หลวงสวัสดิ์ศรีสรยุทธ ฝ่ายพรรคประชาธิปัตย์ได้มา
 เพียง๒ที่นั่ง คือ ลวง อภัยวงศ์ และ น.พ. พระประยูรชวลิต (แป๊ะ วีราสา) แต่เมื่อรวม
 คะแนนเสียงทั่วทั้งประเทศแล้ว พรรคเสรีมนังคศิลาได้เสียงมากที่สุดคือ ๒๖ จาก ๑๖๐ ที่นั่ง
 พรรคประชาธิปัตย์ได้อันที่รองลงมาคือ ๓๐ ที่นั่ง พรรคเสรีประชาธิปไตยได้ ๑๑ ที่นั่ง พรรคธรรมมา
 ชิปัตย์ได้ ๓๐ ที่นั่ง พรรคเศรษฐกิจได้ ๕ ที่นั่ง พรรคชาตินิยมได้ ๓ ที่นั่ง พรรคขบวนการไฮค์ปาร์ค
 ๒ ที่นั่ง พรรคอิสระ ๒ ที่นั่ง และไม่สังกัดพรรคอีก ๒ ที่นั่ง ที่น่าสังเกตคือ พรรคชาติประชา
 ชิปัตย์ของ พ.ท. มรว. นำเพ็ชร เกษมสันต์ ไม่ได้ที่นั่งเลย ซึ่งจะเห็นได้ว่าพรรคเสรีมนังคศิลา

แม้จะยังใกล้เคียงข้างมาก แต่ก็ในอัตราส่วนที่ลดลงมาก เพราะก่อนยุบสภานั้นพรรคเสรีมนังคศิลาควบคุมเสียงอยู่ถึง ๕๕ จาก ๑๒๑ เสียง อย่างไรก็ตาม จำนวนคะแนนเสียงก็ยังเพียงพอที่จะทำให้จอมพลแปลก สามารถตั้งรัฐบาลเสรีมนังคศิลาขึ้นได้ เพียงแต่ว่า ขณะที่ยังได้ได้มีการดำเนินการ เช่น ไร่น้ำความขัดแย้งก็ปะทุขึ้นก่อน

ปัญหาจึงกล่าวเกิดขึ้นสืบเนื่องจากกระแสข่าวที่ว่า ฝ่ายเสรีมนังคศิลาชนะการเลือกตั้งในกรุงเทพฯ อย่างไม่สะอาด และมีการทุจริตเลือกตั้งเกิดขึ้นทั่วไป ทำให้การนับคะแนนล่าช้าถึง ๒ วัน จึงได้มีการวิจารณ์ว่า "ไม่มีครึ่งใจที่เสียงโชนของประชาชนและหนังสือพิมพ์ จะสอกลองตอกกันเกือบเป็นเสียงเดียว เหมือนเช่นที่ชนะที่ม็อบการเลือกตั้งครั้งนี้ นับตั้งแต่ความระแวงที่ว่า การเลือกตั้งเป็นไปอย่างไม่บริสุทธิ์ และความท้อใจที่ได้เห็นเหตุการณ์ในวันเลือกตั้ง" (พิมพ์ไทย ๑ มีนาคม ๒๕๐๐) ปรากฏว่าการที่หนังสือพิมพ์ต่างๆ ได้ลงข่าวเกี่ยวกับเลือกตั้งทุจริตกันอย่างครึกโครมนั้น ใต้น้ำมาซึ่งการเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลครั้งใหญ่เพียงวันเดียว หลังจากที่มีการประกาศผลเลือกตั้งอย่างสมบูรณ์ในวันที่ ๑ มีนาคม แม้รัฐบาลจะพยายามป้องกันสถานการณ์โดยการประกาศภาวะฉุกเฉินตั้งแต่วันที่ ๒ มีนาคม ก็ไม่อาจหยุดยั้งกระแสได้ โดยการต่อต้านเริ่มขึ้นตั้งแต่เช้าวันที่ ๒ มีนาคม ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อมีการชุมนุมนิสิตในหอประชุมเพื่อแสดงการคัดค้านเลือกตั้งสกปรก และการชุมนุมที่จุฬาลงกรณ์ฯ ได้ขยายตัวกลายเป็นการเดินขบวนไปยังกระทรวงมหาดไทย ในเวลาบ่ายวันนั้น ก่อนที่จะมีการชุมนุมใหญ่ที่สนามหลวง และเดินขบวนไปยังทำเนียบนายกรัฐมนตรีในเวลาเย็น และกลายเป็นกระแสต่อต้านรัฐบาลขึ้นรุนแรง เนื่องจากว่า ประชาชนชาวพระนครหลายหมื่นคนที่ไม่พอใจต่อการเลือกตั้งได้ร่วมเดินขบวนด้วย ปรากฏว่าการเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลครั้งใหญ่ครั้งนี้ มีเงื่อนงำที่น่าสังเกตคือ นิสิตจุฬาลงกรณ์ฯ เป็นฝ่ายเริ่มโดยฝ่ายนักศึกษารวมศาสตร์ มิได้ทราบเรื่องมาก่อนเลย ดังที่สุวิทย์ เจริญจิต ประธานกรรมการนักศึกษารวมศาสตร์ ได้เล่าว่า

ขณะนั้นผมกำลังนั่งเขียนข่าวอยู่ที่สพ.สยามนิกร... คุณสรวง ภวภูตานนท์ ๓ มหาสารคาม นายกลสโมสรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หรือหัวหน้านิสิตจุฬาฯ ได้โทรศัพท์มาหาผม บอกว่าให้พานักศึกษารวมศาสตร์ไปช่วยกัน ทางจุฬาฯ เคลื่อนออกมาแล้ว... ขณะนั้นทางธรรมศาสตร์ปิดภาคเรียบร้อยแล้ว มีแก่นักศึกษาที่มาสอบและมาเที่ยวเล่น

เท่านั้น ผมรีบโทรศัพท์มาที่โรงพิมพ์ธรรมศาสตร์และพบกับคุณอิสสระ นิตินิตประภาส บรรณกรสโมสร... ไปแจ้งข่าวเกินขบวนไหนก็ศึกษาที่อยู่มหาวิทยาลัยให้ทราบ และขอให้ไปรวมกันที่กระทรวงมหาดไทย (สุวิทย์ เวกิมชิต ๒๕๒๗: ๑๒๔-๑๒๕)

เบื้องหลังของกรณีนั้นค่อนข้างจะเกี่ยวข้องกับจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์อยู่มาก เพราะตั้งแต่ก่อนเลือกตั้ง จอมพลสฤษดิ์ก็มีใจชักชวนให้ทหารในกองทัพเลือกพรรคเสรีมนังคศิลา โดยกล่าวว่า "เมื่อจะเป็นประชาธิปไตยกันจริงๆแล้ว ขออย่าได้บังคับกะเกณฑ์ให้ไปลงคะแนนให้พรรครัฐบาลเลย บุคคลอื่นๆที่อยู่ในพรรคการเมืองฝ่ายค้านอาจจะเป็นคนดีก็ได้" (ระพีพันธ์ โปธิไชยา ๒๕๐๗: ๑๒๖) และต่อมาเมื่อรัฐบาลประกาศภาวะฉุกเฉินก็ได้ตั้งให้จอมพลสฤษดิ์ เป็นผู้รักษาการตามประกาศนี้ แต่จอมพลสฤษดิ์ ได้เดินทางไปพบกับนิสิตจุฬาลงกรณ์ฯ เพื่อ "ปราศรัยแก่นิสิตและพูดเป็นท่านเองว่า ถ้ามีการเดินขบวนประท้วงรัฐบาลก็จะหลีกเลี่ยงให้" (สุวิทย์ เวกิมชิต ๒๕๒๗: ๑๒๘) ดังนั้นเมื่อขบวนนิสิตนักศึกษาจะระดมเดินขบวนไปยังทำเนียบรัฐบาล จอมพลสฤษดิ์ ก็สั่งให้ทหารเปิดทาง และเป็นผู้นำขบวนไปพบจอมพลแปลก ที่ทำเนียบรัฐบาลเสียเอง จากนั้น จอมพลสฤษดิ์ ก็เป็นคนพูดไกล่เกลี่ยจนฝ่ายที่เดินขบวนยอมสลายตัว ซึ่งที่แถลงการณ์ของฝ่ายรัฐบาลโจมตีขบวนอย่างรุนแรงและมุ่งในการปราบปราม เชนแถลงการณ์ของกรมประชาสัมพันธ์ ฉบับที่ ๖ วันที่ ๖ มีนาคม นั้นก็ระบุว่า มีฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาลที่"ยุยงตำราวจให้แข็งข้อต่อรัฐบาล ฝ่ายฉันทกฎหมาย และชูจะล้มล้างรัฐบาล"และมีข้อความต่อไปว่า

"การกระทำเช่นนี้ก็เพื่อจะให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยในแผ่นดิน ซึ่งเข้ากับแผนการที่๗ ของคอมมิวนิสต์สากล คือให้เกิดการปฏิวัติภายในประเทศ ดังท่านทั้งหลายจะสังเกตเห็นว่า ก่อนที่จะเกิดการกบฏจลาจลหกดคราว มักจะมีการยุยงส่งเสริมท่านองนั้น ผลสุดท้ายรัฐบาลก็จำต้องปราบปรามเพื่อรักษากฎหมาย ซึ่งไม่มีทางจะหลีกเลี่ยงได้ (ขบพ.ไทย ๓ มีนาคม ๒๕๐๐)

ดังนั้น ผลของสถานการณ์จึงทำให้ภาพพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์สูงเกินชั้นจนกลายเป็นวีรบุรุษ ขณะที่ภาพพจน์ของรัฐบาลจอมพลแปลกเสียหาย และขณะที่จอมพลแปลก ไม่ยอมรับว่ามีเลือกตั้งสกปรก เพียงแต่กล่าวว่า มีการเลือกตั้ง"ไม่เรียบร้อย" จอมพลสฤษดิ์ กลับรับอย่างตรงไปตรงมาว่า มีการเลือกตั้งสกปรกจริง แต่"สกปรกด้วยกันทุกฝ่าย" ซึ่งทำให้ภาพพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ถูกมองในคำานก็มากขึ้น ดังที่ โคม แคนไทย

โคกกลางชื่นชมจอมพลสฤษดิ์ว่า "รับนิคมชอบ พูกรบไปทรงมา และ ชื่อศักดิ์กัญญา...การยอมรับว่ามีการเลือกตั้งสกปรก รับฟังคำร้องทุกข์ของประชาชนอย่างพิจารณา เขาอาจเป็นนักการเมืองที่ผิดไปได้ ถ้าจะเกิดคำถามหลังประชาชนเช่นนี้ตลอดไป" (พิมพ์ไทย ๕ มีนาคม ๒๕๐๐)

การเกินขอบประหว่งเลือกตั้งสกปรกนั้น เป็นเพียงวิกฤตการณ์แรกที่รัฐบาลจอมพลแปลกเผชิญ เพราะในเวลาต่อมา จอมพลแปลก ก็ประสบปัญหาอย่างมากในการจัดตั้งรัฐบาลชุดใหม่ แม้ว่าการยกเลิกภาวะฉุกเฉินจะมีขึ้นตั้งแต่วันที่ ๕ มีนาคม แต่กว่าที่จอมพลแปลก จะสามารถจัดตั้งรัฐบาลได้เป็นที่เรียบร้อยก็ไปจนถึงวันที่ ๑๑ มีนาคม ซึ่งเป็นครั้งแรกที่รัฐบาลใช้เวลาจัดตั้งนานเท่านี้ เพราะก่อนหน้านี้ โดยมากจอมพลแปลกก็สามารถจัดตั้งรัฐบาลใหม่ได้ไม่เกินสัปดาห์ หลังการรัฐประหารหรือหลังการเลือกตั้ง แต่ในครั้งนี้อย่างน้อยจากวันเลือกตั้งแล้ว จอมพลแปลกใช้เวลาจัดตั้งรัฐบาลชุดใหม่จนถึงขั้นประกาศเรียกร้อยย่นานถึง ๑๕ วัน มีเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดความล่าช้าก็คือ การแตกแยกภายในที่รุนแรงมากขนาดนั้นเอง ซึ่งในขั้นนี้ได้เป็นเพียงความขัดแย้งส่วนตัวระหว่างจอมพลสฤษดิ์ กับ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์เพียงเท่านั้น แต่ได้กลายเป็นความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม ๒ กลุ่ม ซึ่งเรียกว่า "พรรคเสรีมนังคศิลา" กลุ่มหนึ่ง และ "คณะรัฐประหาร" อีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งกลุ่มที่เรียกว่า "พรรคเสรีมนังคศิลา" ในขณะนั้น มักจะหมายถึงกลุ่ม ส.ส. ประเภทที่หนึ่ง และคณะรัฐบาลของจอมพลแปลก พิบูลสงคราม รวมไปถึง พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ซึ่งอยู่ในฐานะเลขาธิการของพรรค และเป็นผู้ควบคุมเสียงรายสำคัญ และกลุ่มนี้จะใช้บ้านมนังคศิลาเป็นสถานที่ประชุม ส่วนกลุ่ม "คณะรัฐประหาร" นั้น มีแนวโน้มที่จะหมายถึงฝ่ายกองทัพ และ ส.ส. ประเภทที่สอง และมักจะใช้หอประชุมกองทัพบกเป็นสถานที่ประชุม โดยมีจอมพลสฤษดิ์ ชนะรัชต์ เป็นผู้แสดงบทบาทสำคัญ ความขัดแย้งนั้นเริ่มจากการที่ฝ่ายเสรีมนังคศิลาเสนอให้พิจารณาปรับ ส.ส. ประเภทที่หนึ่งจากภาคต่างๆ เข้าเป็นรัฐมนตรีให้มากขึ้นขณะที่ฝ่ายคณะรัฐประหาร เสนอให้ตั้งฝ่ายคณะรัฐประหาร เป็นรัฐมนตรีอย่างน้อยครั้งจำนวน และให้ถอนรายชื่อ "รัฐมนตรีที่ไม่เป็นที่นิยมของประชาชน" ออกไป โดยข้อเสนอของฝ่ายรัฐประหารนั้น เจาจะจงที่จะให้ถอน พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ จากคณะรัฐมนตรี (สยามรัฐ ๒๐ มีนาคม ๒๕๐๐) เมื่อสถานการณ์เป็นเช่นนี้ ทั้ง ๒ ฝ่ายจึงได้ใช้วิธีการให้สมาชิกทั้งหมด

ทั้งส.ส.ประเภทที่หนึ่ง และประเภทที่สองเสนอบัญชีรายชื่อ และให้จอมพลแปลก พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีเป็นผู้พิจารณาเลือกด้วยตนเอง หลังจากนั้นจอมพลแปลก ก็ได้เรียกประชุมคณะทหารสูงสุดคน เป็นชั้นสุดท้ายเพื่อพิจารณารายชื่อ คณะรัฐมนตรีก่อนหน้าที่จะมีการประกาศอย่างเป็นทางการ คณะทหารสูงสุดก็ได้แก่ จอมพลแปลก พิบูลสงคราม จอมพลผืน ชูณหะวัณ จอมพลอากาศพื้น รณนากาศ ฤทธาคนี จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จอมพลเรือ หลวงยุทธศาสตร์โกศล และ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ปรากฏว่าที่ประชุมนี้ได้รับรองรายชื่อคณะรัฐมนตรีที่ผ่านออกมาเป็นการเรียบร้อย และจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ได้แถลงในชั้นสุดท้ายว่า ตนพอใจในคณะรัฐมนตรีชุดนี้ (สยามนิกร ๒๕ มีนาคม ๒๕๐๐)

คณะรัฐมนตรีชุดใหม่มีลักษณะพิเศษเนื่องจากว่า รัฐมนตรีชุดเดิมที่มาจากคณะรัฐประหารพ.ศ.๒๔๙๐ นั้น ไปลงสมัครรับเลือกตั้งและได้รับเลือกตั้งกลับมาแทบทั้งหมด จึงทำให้คณะรัฐมนตรีชุดนี้ มีส.ส.ประเภทที่หนึ่งถึง ๑๕ คน และมีผู้ที่มีได้เป็นส.ส.ประเภทที่หนึ่งอยู่เพียง ๑๐ คน โดยกลุ่มที่มีส.ส.ประเภทที่หนึ่ง ได้แก่ จอมพลผืน รณนากาศ เป็นรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีสาธารณสุข จอมพลเรือ หลวงยุทธศาสตร์โกศล เป็นรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีวัฒนธรรม พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิพงศประพันธ์ เป็นรัฐมนตรีต่างประเทศ จอมพลผืน ชูณหะวัณ เป็นรัฐมนตรีเกษตร พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ เป็นรัฐมนตรีมหาดไทย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นรัฐมนตรีกลาโหม พล.ท.ถนอม กิตติขจร เป็นรัฐมนตรีช่วยกลาโหม พล.ท.ประภาส จารุเสถียร เป็นรัฐมนตรีช่วยมหาดไทย พล.อ.ท.เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร-รัฐมนตรีช่วยคมนาคม และ พล.ท.วิเศษ ปันยารชุน-รัฐมนตรีช่วยต่างประเทศ ส่วนที่เหลือเป็นส.ส.ประเภทที่หนึ่ง ได้แก่ จอมพลแปลก พิบูลสงคราม(พระนคร)-นายกรัฐมนตรี พ.อ.นายวรการบัญชา(เชียงใหม่)-รัฐมนตรีการคลัง พล.ท.บัญญัติ เทพหัสดินา(พระนคร)-รัฐมนตรีคมนาคม พระยาลัดพลีธรรมประคัลภ์(พระนคร)-รัฐมนตรียุติธรรม พล.อ.ท.มณี มหาตันหนา(พระนคร)-รัฐมนตรีศึกษาธิการ พล.อ.เกาเพียรเลิศา(พระนคร)-รัฐมนตรีเศรษฐกิจ พล.ต.ศิริ ศิริโยธิน(ชลบุรี)-รัฐมนตรีสหกรณ์ พล.ต.ประมาธ อภิเรกสาร(สระบุรี)-รัฐมนตรีอุตสาหกรรม พล.ต.ต.ละม้าย อุทยานานนท์(ชัยนาท)-รัฐมนตรีช่วยเกษตร เสาวศรี เปี่ยมพงศ์สานต์(ระยอง)-รัฐมนตรีช่วยคลัง พ.อ.หลวงบูรกรรมโกวิท(ลือม กิษยนิม-ปราจีนบุรี)-ช่วยมหาดไทย พล.อ.หลวงสวัสดิ์

สรยุทธ(พระนคร)-ช่วยวัฒนธรรม เลียง ไชยกาล(อุบลราชธานี)-ช่วยยุติธรรม ชุนคงฤทธิ
ศึกษากร(นครราชสีมา)-ช่วยศึกษาธิการ พล.ต.เฉลิม พงษ์สวัสดิ์(ลพบุรี)-ช่วยศึกษาธิการ
สุรพงษ์ ศรีรัตน์(จันทบุรี)-ช่วยเศรษฐกิจ ยศ อินทรโกมาลย์สุต(นครราชสีมา)-ช่วย
สหกรณ์ สวัสดิ์ คำประกอบ(นครสวรรค์)-ช่วยสาธารณสุข และ ชัน ระวีวรรณ(หนองคาย)
-ช่วยอุตสาหกรรม ปรากฏว่าคณะรัฐมนตรีชุดนี้ได้เข้าแถลงขอความไว้วางใจจากสภาผู้แทน
ราษฎรในวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ.๒๕๐๐ และได้รับความไว้วางใจด้วยเสียง ๑๑๔ ต่อ ๘๖ เสียง
(ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์ ๒๕๑๓: ๘๓๓)

หลังจากที่ได้คลี่คลายวิกฤตการณ์ในการจัดตั้งรัฐบาลเรียบร้อยแล้ว รัฐบาลก็หัน
มาเล่นงานฝ่ายต่อต้านทันที ทั้งนี้จอมพลแปลก พิบูลสงครามถือว่า หนังสือพิมพ์เป็นศัตรู
สำคัญในการยุบงให้เกิดการเดินขบวนต่อต้านการเลือกตั้งสกปรก ดังนั้นรัฐบาลจึงได้ออก
คำสั่งห้ามการให้อาหารการประชุมคณะรัฐมนตรีแก่หนังสือพิมพ์ และได้ปิดการแพร่คอนเฟอร์เรนต์
ด้วย นอกจากนี้ก็ได้ออกคำสั่งจับ มรว.คึกฤทธิ์ ปราโมชแห่งสยามรัฐ ในข้อหาหมิ่นพสกนธิรัฐ
อเมริกา ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อมีข่าวเกี่ยวกับการเลือกตั้งสกปรกใหม่ ๆ นั้น จอมพลแปลก
ได้แถลงข่าวโดยอ้างคำพูดของแมกซ์ บีชอป เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทยว่า
การเลือกตั้งในอเมริกาที่ซีกาโก ก็มีการแย่งชิงที่นับครลงคะแนน มรว.คึกฤทธิ์ ก็วิจารณ์
ว่า "มันช่างสอนกันก็จริงวะ เพราะคณูยอเมริกาเป็นอย่างนี้เอง ถึงได้มาเสียคน มีชื่อเสียงไม่
เรียบร้อยเอาเมื่อคอนแทจะเข้าโลง" (สยามรัฐ ๑๒ มีนาคม ๒๕๐๐) และเมื่อทางการตำรวจ
ได้ให้ประกันตัวไปแล้ว ก็สั่งจับมรว.คึกฤทธิ์ อีกเป็นครั้งที่สองในข้อหาทบทน์ พร้อมด้วยสมัย
เรื่องไกร และ ประหยัด ศ.นาคะนาถ โดยจอมพลแปลกได้กล่าววว่า "จับคึกฤทธิ์เพราะ
เจ็บใจ ที่จอมศรีรัฐบาลอยู่เรื่อยมาเป็นเวลานานแล้ว" และว่า "คอนไหนก็ไม่ร้ายเท่าที่
หม่อมคึกฤทธิ์แกยู่ให้นักศึกษามามากทำเนียบผม" (สยามรัฐ ๑ พฤษภาคม ๒๕๐๐) การจับกุม
มรว.คึกฤทธิ์ในส่วนหนึ่งก็น่าจะเป็นเพราะรัฐบาลต้องการปรามท่าทีของฝ่ายหนังสือพิมพ์ให้ลด
ความคุเตือคในการโจมตีรัฐบาลลงด้วย

แต่กระนั้นวิกฤตการณ์ระลอกใหม่ของรัฐบาลมาจากงานฉลอง๒๕พุทธศตวรรษนั้นเอง
เพราะเนื่องจากงานนี้ได้ออกให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์อย่างแพร่หลายว่า รัฐบาลมีความล้ม
พันธ์ที่ไม่ราบรื่นกับสถาบันพระมหากษัตริย์ ทั้งนี้เนื่องจากว่า รัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงคราม
มักจะถูกโจมตีและวิพากษ์วิจารณ์อยู่บ่อยครั้งว่า ละเมิดพระบรมเกชาฎาพของสถาบันพระมหากษัตริย์

เรื่องหนึ่งที่ทำให้รัฐบาลถูกโจมตีอย่างรุนแรงก็คือ กรณีที่ หยุค แสงอุทัย ถูกกล่าวหาว่า
 หมิ่นพระบรมเดชานุภาพเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๕๕ แล้วจอมพลแปลก พิบูลสงคราม
 ได้ออกมาปกป้องและช่วยเหลือว่า หยุค แสงอุทัยไม่มีความผิด(กจช.๗ สร.๐๒๐๑.๔๕/๒๕)
 เรื่องต่อมาก็คือการที่มีการโจมตีจอมพลแปลก พิบูลสงครามว่า ไม่เห็นความสำคัญของงาน
 ผนวชของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๙ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๕ เพราะแม้ว่าจะมี
 การปลดอยุทธโฆษาทั่วประทศถึง ๓,๐๐๐ คน ตามประเพณี แต่รัฐบาลก็ไม่ยอมปลดอยุทธโฆษา
 การเมือง โดยให้เหตุผลว่าจะมีการปลดอยุทธโฆษาการเมืองเนื่องจากงานฉลอง๒๕พุทธศักราช
 ในพ.ศ.๒๕๐๐ เท่านั้น(สยามนิกร ๙ ตุลาคม ๒๕๕๕) ทั้งนี้เมื่อมาถึงงานฉลอง๒๕พุทธศักราช
 ๒๕๐๐ ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ.๒๕๐๐ รัฐบาลก็ได้จัดการเฉลิมฉลองอย่างใหญ่โตเป็นประ
 วัติการ ถึงกับเชิญนายกรัฐมนตรีพามาเป็นแขกพิเศษในงานนี้ และปรากฏว่าเมื่อถึงวันพิธี
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็มีโอกาสเสด็จมาเป็นประธาน ภายหลังที่ว่า ทรงประชวร
 เป็นไขหวัด ดังนั้นจึงทำให้"เกิดความรู้สึกในหมู่พสกนิกรว่างานนี้เป็นงานพิเศษ"(ชาวพานิชย์
 ๓๓ พฤษภาคม ๒๕๐๐) และได้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์เรื่องนี้เป็นการใหญ่ จนในที่สุดรัฐ
 บาลก็ต้องออกแถลงการณ์ชี้แจงว่า มิได้มีความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับสถาบันพระมหากษัตริย์
 แต่อย่างใด และการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่อาจเสด็จมาได้เพราะทรงประชวร
 จริงๆ(สารเสรี ๙ มิถุนายน ๒๕๐๐)

วิกฤตการณ์ต่อมาก็คือ ความแตกแยกในพรรคเสรีมนังคศิลาและการก่อตั้งพรรค
 สหภูมิ ทั้งนี้เพราะตั้งแต่แรกที่มีการตั้งคณะรัฐมนตรีชุดนี้ก็มีปัญหาบางประการอยู่แล้ว เนื่อง
 จากการที่รัฐมนตรียื่นพิน เช่น พล.ร.ต.หลวงสุนาวินวิวัฒน์(เหลียง ดุณาวิณ) พายการเลือกตั้ง
 ที่จังหวัดชุมพร แกศิริรินทร์ รักศรีวงษ์จากพรรคประชาธิปไตย และอาสาเวทีกการเมืองไป
 ดังนั้นจึงปรากฏว่าในคณะรัฐมนตรีชุดใหม่แม้จะมีส.ส.ประเภทที่หนึ่งถึง ๑๕ คน แต่ก็ไม่มีส.ส.
 จากภาคใต้เป็นรัฐมนตรีเลย จอมพลแปลก พิบูลสงครามได้พยายามโน้มน้าวว่า ส.ส.
 ภาคใต้อาจได้เสียใจ และให้ถือว่า จอมพลอากาศพื้น รณนภากาศซึ่งเป็นประธานควบคุม
 การลงเสียงของพรรคเสรีมนังคศิลาภาคใต้ อยู่ในกลุ่มของส.ส.ภาคใต้วัยก็แล้วกัน
 (สยามนิกร ๓๐ มีนาคม ๒๕๐๐) แต่การแถลงเช่นนั้นไม่อาจคลี่คลายความขัดแย้งได้
 ดังนั้นในวันที่ ๓๑ มีนาคมนั้นเอง ส.ส.เน็น เกษสุวรรณแห่งกระบี่ ก็เป็นคนแรกที่ผละออกจาก

พรรคเสรีมั่งคั่งศิลามาเป็นส.ส.อิสระในสภา จนกระทั่งถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ.๒๕๐๐นั้น
 เองก็ตามของการแยกพรรคเสรีมั่งคั่งศิลาให้เห็นได้ชัดเจน เมื่อส.ส.สงวน จันทรสชา
 (นครพนม) ซึ่งเป็นน้องต่างมารดาของจอมพลสฤษดิ์ ฐนะรัชต์ แถลงว่า ตนและส.ส.จำนวน
 หนึ่งจะลาออกจากเสรีมั่งคั่งศิลามาตั้งพรรคการเมืองใหม่ ปรากฏว่าหลังจากที่ได้วิ่งเต้น
 ศึกษาคือเป็นเวลาเดือน พรรคการเมืองใหม่ ชื่อว่า"พรรคสหภูมิ"ก็ออกทะเลเป็นนอย่าง
 เป็นทางการในวันที่ ๒ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๐๐ โดยมี สงวน จันทรสชา เป็นเลขาธิการ
 พรรค และ สุกิจ นิมมานเหมินทร์ ส.ส.อิสระจากเชียงใหม่มาเป็นหัวหน้าพรรค พรรคแรก
 ก่อตั้งนี้มีสมาชิกที่เป็นส.ส.ทั้งสิ้น๒๐คน คือ จากเสรีมั่งคั่งศิลา๑๐คน ได้แก่ เนิน เกษสุวรรณ
 (กระบี่) สงวน จันทรสชา(นครพนม) เจาะอัฒลลัท หลังปู่เต๊ะ(สตูล) พัน บุญซึก
 (อุบลราชธานี) บุญ ไหวคี(สุรินทร์) หลวงอรอดพรพิศาล(ตราด) ทองหยด จิตวิริยะ
 และ ถวิล วัฏฏานนท์(สุพรรณบุรี) บรรเทียง อัฒลบุตร(ปัตตานี) พ.ท.ท.สงกรานต์
 อุกมสิทธิ์(เพชรบูรณ์) จากพรรคธรรมาธิปไตย๔คน คือ เลิศ สัมพันธ์รักษ์(ชัยภูมิ) เพง
 ลิมประพันธ์(สุโขทัย) ทนง นิยมลินธุ์(นนทบุรี) โสภณ เอี่ยมอิทธิพล(นราธิวาส) และ
 จากพรรคประชาธิปไตย๒คนคือ สุข รอบรู้(นครพนม) เจริญ สัมพันธ์(กาฬสินธุ์) จาก
 ขบวนการไฮคี่ปาร์คคือ พีร์ บุญนาค(สุพรรณบุรี) จากเสรีประชาธิปไตยคือ ยัวพันธ์ ไชยแสง
 (เลย) และ กลุ่มอิสระคือ สุกิจ นิมมานเหมินทร์(เชียงใหม่) และ อารีย์ คันติเวชกุล
 (นครราชสีมา) การแยกตัวออกเป็นพรรคสหภูมินี้ส่งผลสะเทือนอย่างมาก เพราะทำให้
 พรรคเสรีมั่งคั่งศิลาไม่มีเสียงถึงครึ่งของส.ส.ประเภทหนึ่งอีกต่อไป จอมพลแปลก
 ได้กล่าวถึงพวกย้ายพรรคว่าเป็น"พวกทรยศ" แต่อารีย์ คันติเวชกุลก็ได้ว่า "ท่านนายก
 ก็ทรยศต่อรัฐบาลที่ลงเช่นกัน"(ข่าวไทย ๓๐ มิถุนายน ๒๕๐๐) ส่วนหลวงอรอดพรพิศาล
 (อัมพร สุตะบุตร)ก็แถลงว่า ที่ออกจากพรรคเสรีมั่งคั่งศิลาเพราะจอมพลแปลกไม่เป็นตัว
 ของตัวเอง แต่คงอยู่ที่"กองบัญชาการราชครู"(พิมพ์ไทย ๕ กรกฎาคม ๒๕๐๐) และที่น่า
 สังเกตก็คือ ทิม ภูริพันธ์ รองหัวหน้าพรรคเศรษฐกิจนั้นก็ไถ่ลาออก และเข้ามาเป็นสมาชิก
 รายที่๒๑ของพรรคสหภูมิด้วย(เรื่องเดียวกัน) และพรรคสหภูมิก็นับว่า จะสนับสนุนจอม
 พลสฤษดิ์ ฐนะรัชต์เท่านั้น

ปัญหาประการต่อมาก็คือเรื่องการแต่งตั้ง ส.ส. ประเภทที่สองแทนที่ตำแหน่งที่ว่างลง ทั้งนี้เนื่องจากในพ.ศ. ๒๔๕๕ ที่มีกระแสการต่อต้านการแต่งตั้ง ส.ส. ประเภทที่สองอย่างรุนแรงนั้น พรรคเสรีมนังคศิลาได้มีมติว่าจะไม่เสนอแต่งตั้ง ส.ส. ประเภทที่สองเพิ่มเติมขึ้นอีก ไม่ว่า ส.ส. ประเภทที่สองที่ดำรงตำแหน่งจะลาออกหรือสิ้นสภาพด้วยเหตุใดก็ตาม ซึ่งจะทำให้ ส.ส. ประเภทที่สองค่อยๆ ลดลง และหมดไปเมื่อครบกำหนดตามบทเฉพาะกาลในพ.ศ. ๒๕๐๕ แต่เนื่องจากว่า พรรคเสรีมนังคศิลาได้รับเลือกตั้งเข้าสู่สภาน้อยเกินไป และยังมีปัญหาความแตกแยกภายใน ทำให้รัฐบาลต้องพิจารณาแต่งตั้ง ส.ส. ประเภทที่สองเพิ่มเติมขึ้นใหม่ เพื่อช่วยในกรรมาธิการเสถียรภาพ มิให้รัฐบาลถูกล้มในสภายู่อแทนราษฎร ดังนั้นในโอกาสที่จะมีการเปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๐ รัฐบาลจอมพลแปลกก็ได้นำรายชื่อบุคคลแต่งตั้งขึ้นถวายให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวลงพระปรมาภิไธยแก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสว่า การแต่งตั้ง ส.ส. ประเภทที่สองเป็นเรื่องสำคัญแต่ไม่เร่งด่วน จึงต้องการให้รัฐบาลพิจารณาใหม่อีกครั้ง (สยามนิกร ๒๖ มิถุนายน ๒๕๐๐) ในกรณีนี้เอง รัฐบาลจึงได้นำเสนอให้ศาลฎีกาวินิจฉัย และในที่สุดการแต่งตั้ง ส.ส. ประเภทที่สองชุดใหม่ก็เกิดขึ้นในวันที่ ๒๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๐

มีความเป็นไปได้ว่าปัญหาจากกรณี ส.ส. ประเภทที่สองนี้เอง ได้ก่อให้เกิดการนำเอาบันทึกของพระยาศรยุทธเสนาไปเปิดเผยในหน้าหนังสือพิมพ์ ตั้งแต่วันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๐ ทั้งนี้พระยาศรยุทธเสนา (กระแส ประวาทะนาวัน) เป็นอดีตเจ้ากรมยุทธศาสตร์ทหารเรือ และเป็นผู้ดำรงตำแหน่งประธานมูลนิธิสภาในสมัยที่ปรีดี พนมยงค์ เป็นนายกรัฐมนตรี ความสำคัญอยู่ที่ว่า กรณีสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลนั้น การที่ศาลตัดสินลงโทษถึงขั้นประหารชีวิต แก่ เฉลียว ปทุมรส ชิด สิงหนัด และบุญชู ปัทมศรีนทร นั้น ขึ้นอยู่กับการให้การของพยานสำคัญที่ชื่อ ศรีสสุวรรณ ที่อ้างว่า ได้ยิน ปรีดี พนมยงค์ เฉลียว ปทุมรส ชิด สิงหนัด และ ร.อ. วัชรชัย ชัยสิทธิเวช กล่าวถึงแผนการปลงพระชนมชีพพระยาศรยุทธเสนา และไม่มีพยานหลักฐานอันใดอีกเลยที่จะชี้ให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องโดยตรงของปรีดี พนมยงค์ กับกรณีสวรรคต บันทึกนี้ก็ได้เปิดเผยให้เห็นว่า ศรีสสุวรรณนั้นเป็นพยานเท็จ และฉากทั้งหมดเป็นเรื่องที่พระพิณิจชนคดี ผู้ทำการสอบสวนคดีสร้างเรื่องขึ้นเองทั้งสิ้น บันทึกนี้เป็นบันทึกลับที่พระยาศรยุทธเสนา

ส่งให้บรรณกิจพิทยมยงค์ เพื่อแสดงความบริสุทธิ์ใจของตน และเข้าใจว่ามันทีกนั้นถูกฝ่ายคำ
รวจยักไว้ได้เมื่อตามจับบรรณกิจพิทยมยงค์ ในกรณีกบฏเสนาธิการ มันทีกพระยาศรยุทธ
เสนีย์ปรากฏขึ้นครั้งแรกในหนังสือพิมพ์ตั้งแต่วันที่ ๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นต้นไป นอก
จากนี้ยังมีกรณีการหมิ่นพระบรมเกษาภาพของสง่า เถื่อนนิยม หรือ ช่างงาแดง เมื่อวันที่
๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๐ (พิมพ์ไทย ๑๒ สิงหาคม ๒๕๐๐) กรณีเหล่านี้ทำให้รัฐบาลอยู่ใน
ภาวะวิกฤตการณ์มากขึ้นทุกที

กรณีอธิบดีกรมป่าไม้ ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่เสริมความซัดเซงให้รุนแรงมากขึ้น
เนื่องจากการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งที่ ๑๕ วันที่ ๑ สิงหาคม รัฐมนตรีว่าการกระทรวง
เกษตรคือ จอมพลผิน ชุณหะวัณ ได้เสนอให้ปลด เทียม คมกฤต อธิบดีกรมป่าไม้ในข้อหา
ว่าทุจริต แต่หนังสือพิมพ์สยามรัฐ ได้รายงานว่า "ทราบว่า เป็นบุคคลที่มีประวัติทางราช
การดีเยี่ยม" แต่ได้ขัดแย้งกับนักการเมืองในเรื่องป่าไม้จังหวัด (สยามรัฐ ๖ สิงหาคม
๒๕๐๐) ปรากฏว่าจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เป็นผู้ออกโรงคัดค้านการปลดอธิบดีกรม
ป่าไม้ โดยกล่าวว่า "ผมคัดค้านการปลดอธิบดีกรมป่าไม้" และอธิบายว่าเรื่องนี้เป็น
"แผนสุบป่าครั้งใหญ่ของผู้ยิ่งใหญ่ในพรรค เสรีมนังคศิลา" เนื่องจากอธิบดีกรมป่าไม้ใน
คัดค้านการที่กระทรวงเกษตรจะให้ล้มปทานแก่ "พ่อเลี้ยง" รัศมี จันทรวีโรจน์ ให้เป็นผู้
ล้างป่าไม้บริเวณเขื่อนยันฮี จอมพลสฤษดิ์ก็ว่า ถ้าทำตามข้อเสนอของกระทรวงเกษตร
แล้วก็จะมองหน้าประชาชนได้ไม่สนิทใจ (สยามนิกร ๕ สิงหาคม ๒๕๐๐) ดังนั้น ในที่สุด
คณะรัฐมนตรีก็ได้ระงับเรื่องไว้ก่อน

เมื่อถึงขั้นนี้ จะเห็นได้ว่า ความซัดเซงภายในของรัฐบาลได้ขึ้นสู่กระแสสูงมาก
ขึ้นทุกที จนถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ นี้เอง วิกฤตการณ์ซุกซุกสุดท้ายก็กระหน่ำ จนใน
ที่สุดระบอบเสรีมนังคศิลาของจอมพลแปลก พิบูลสงครามก็พังทะลายลง

๖.๔ สู่การสิ้นสุดของยุคพิบูลสงคราม

นับตั้งแต่เกิดเหตุการณ์กรณี "เลือกตั้งไม่เรียบร้อย" เป็นต้นมา สถานการณ์ของ
รัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงครามตกต่ำลงมากขึ้นทุกที ความพยายามที่จะจับกุมมรว. คึกฤทธิ์
ปราโมช อาจจะถือได้ว่าเป็นการรุกขั้นสุดของรัฐบาล เพราะหลังจากนั้น รัฐบาลก็ต้อง

ตกเป็นฝ่ายรับต่อสถานการณ์ที่คลอเคล้า ในระยะที่สถานะของรัฐบาลจอมพลแปลก กำลังเผชิญ
 มรสุมจากภายในอย่างหนักเช่นนี้ กลุ่มต่อต้านรัฐบาลต่างๆก็ได้ถือโอกาสเคลื่อนไหวทาง
 การเมืองตามแนวของคนอย่างเต็มที่ และส่วนมากก็ยังมุ่งโจมตีต่อฝ่ายของจอมพลแปลก
 พิบูลสงคราม และแทบทุกฝ่ายดูเหมือนว่าจะหันมายืนอยู่ข้างจอมพลสฤษดิ์ ขณะรัชต์โดยปริยาย
 โดยกลุ่มพลังต่างๆที่เคลื่อนไหวเรียกร้องประชาธิปไตยนั้น ต่างก็เห็นว่า จอมพลแปลก และ
 ฝ่ายเสรีมันักคศิลา เป็นผู้ทำลายประชาธิปไตยโดยวิธีการเลือกตั้งสกปรก เพื่อรักษา
 อำนาจต่อไป อันทำให้ประชาชนหมดความหวังในระบบประชาธิปไตย ดังนั้นการเลือกตั้ง
 สกปรกจึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจยอมรับได้ ดังนั้น หนังสือพิมพ์ต่างๆส่วนข้างมากจึงได้หันมาให้
 การสนับสนุนต่อมรว.คึกฤทธิ์ ปราโมช หลังจากที่ถูกรัฐบาลจับกุมตัว และมุ่งคัดค้าน
 รัฐบาลที่ละเมิดสิทธิของหนังสือพิมพ์ ทั้งนี้ปรากฏว่า สมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยได้
 ยื่นหนังสือประท้วงการจับกุม มรว.คึกฤทธิ์ ปราโมช โดยอ้างว่า การจับมรว.คึกฤทธิ์นั้น
 "เป็นการกระหนกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ และกระหนกระเทือนต่อความร่วมมือ
 ร่วมใจที่สถาบันนี้เคยมีต่อรัฐบาล และว่า แม้จะมีประมวลกฎหมายที่ให้อำนาจแก่รัฐบาล
 ในการจับกุมหนังสือพิมพ์ได้ รัฐบาลก็ไม่ควรกระทำ ควรนึกถึงหลักเสมอภาคตามสิทธิมนุษยชน
 .พิมพ์ไทย ๖ เมษายน ๒๕๐๐) จากนั้น น้อย อินทนนท์ แห่ง "คอลัมน์" ระหว่างบรรทัด"ก็
 ได้แสดงการสนับสนุนสมาคมหนังสือพิมพ์ และว่ากรควรดำเนินการนั้น..." เป็นสัญญาณอันแจ
 ชัดถึงความสำนึกถึงภัยร่วมที่คุกคามสวัสดิภาพของคนหนังสือพิมพ์" (พิมพ์ไทย ๕ เมษายน
 ๒๕๐๐)

สำหรับฝ่ายสังคมนิยมนั้นก็ยังคงเคลื่อนไหวโจมตีในเรื่องการดำเนินนโยบายต่าง
 ประเทศต่อไป เทพ โชคินุชิตและ แนวร่วมสังคมนิยมได้จัดการชุมนุมครั้งใหญ่ที่สนาม
 หลวงเมื่อวันที่ ๒๓ เมษายน โดยมุ่งโจมตีนโยบายตามหลังสหรัฐอเมริกาและการร่วมมือกับ
 องค์การสปอ. พร้อมทั้งเรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินนโยบายอิสระ และเปิดการค้ากับจีน
 (สยามนิกร ๒๕ เมษายน ๒๕๐๐) ส่วนหนังสือพิมพ์ปิฎกภูมิ รายสัปดาห์ของพรรคคอมมิวนิสต์
 ก็ได้รณรงค์คัดค้านลัทธิจักรวรรดินิยมของสหรัฐเช่นกัน และที่พิเศษก็คือ ปิฎกภูมิ จะเป็นหนังสือ
 พิมพ์ที่รายงานข่าวเกี่ยวกับกรรมกรมากที่สุด นอกจากนี้ จากการทำอุ้ม ศรีสุวรรณ ได้
 รู้จักและคุ้นเคยกับ ทนง ศรีทราทิพย์ แห่งสารเสรี และได้รับการชักชวนให้เห็นว่า จอมพล

สฤงษี นั้นเป็นทหารฝ่ายพระราชปไทย และรักษา คอค่านจักรวรรดินิยม คุ้มเหตุนี้ "ปิฎกนิ" จึงได้แสดงความโน้มเอียงในการสนับสนุนจอมพลสฤงษี และ จีพากษคอกจอมพลแปลก พิบูลสงครามและพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ โดยมุ่งประเคินนำเสนอให้จอมพลสฤงษี ยกเลิกพันธกรณีกับสหรัฐอเมริกา ปรากฏว่าในขณะนั้นฝ่ายอื่นๆก็มีแนวโน้มนับสนุนจอมพลสฤงษี เช่นกัน ดังจะเห็นได้ว่า หนังสือพิมพ์ต่างๆส่วนข้างมากที่เคยโจมตีเรื่องส.ส.ประเภทที่สองอย่างรุนแรงเมื่อ พ.ศ.๒๔๘๕ ได้ลดการโจมตีเรื่องนี้อย่างมากในพ.ศ.๒๕๐๐ และแทบจะไม่มีการโจมตีจอมพลสฤงษีในค่านลบเลย ขณะที่จอมพลแปลก และ พล.ต.อ.เผ่า โดยโจมตีวิพากษ์วิจารณ์ในประเด็นต่างๆเป็นประจำ ดังนั้นปัญหาหลักของรัฐบาลในขณะนั้นก็ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของจอมพลสฤงษี นั่นเอง

ดูเหมือนว่าในระยะที่มีการตั้งคณะรัฐมนตรีนั้น ความขัดแย้งระหว่างจอมพลสฤงษี กับพล.ต.อ.เผ่า นั้นถึงขั้นแตกหักแล้ว จอมพลสฤงษีจึงได้ยื่นเสนอให้ปลดตำแหน่งพล.ต.อ.เผ่า แต่จอมพลแปลก ยังคงสามารถประนีประนอมไว้ได้ และจอมพลสฤงษีก็ได้แถลงว่าเขานับถือจอมพลพิบูลเหมือนเจ้านายผู้มีพระคุณและจะไม่ "วัค รอยเหาเป็นอันขาด" (ไทยน้อย-กมล จันทรสรว ๒๕๐๐: ๔๐) ยิ่งกว่านั้น ท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงครามก็แล้วว่าเมื่อวันครบรอบ๒๐ปีของจอมพลแปลก เมื่อ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๐๐นั้น จอมพลสฤงษีได้ส่ง "สุนัชม้าเป็นของขวัญ เพื่อแสดงให้เห็นว่าคนซื่อสัตย์เหมือนสุนัชม้า (ชายันตะ กุมาร เรย์ ๒๕๑๕: ๒๑๖) ถึงกระนั้น ความขัดแย้งเรื่องเกี่ยวกับการเมือง-ผลประโยชน์นั่นเองที่ให้ความขัดแย้งระหว่างจอมพลแปลก และ จอมพลสฤงษี แตกหักเร็วกว่าที่คาดหมาย

ปัญหาดังกล่าวเริ่มต้นจากเรื่องการก่อตั้งพรรคสหภูมิ โดยสงวน จันทรสาธาก่อให้เกิดความวิตกว่า จะมีการนำเงินของสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลมาใช้ในการตั้งพรรคสหภูมินี้ เพื่อมาค้ำค่านรัฐบาลเสริมบังคับศิลา ดังนั้นในการประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่

๒๖ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๐๐ จึงได้มีการเสนอให้ แต่งตั้งขุน จาคติภูมิชัย เลขาธิการรัฐมนตรีฝ่ายการเมืองไปเป็นหัวหน้ากองคลังสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล แทนที่ ยศ อินทรโกมาลยสุต ซึ่งทำให้จอมพลสฤงษี ประชากรกรมการกองสลากกินแบ่งรัฐบาลไม่พอใจ เพราะ "ทำให้จอมพลสฤงษี เข้าใจว่าส่งไปคุม คล้ายกับว่าไม่ไว้ใจคน" (สมบูรณ วรพงษ์ ๒๕๐๐: ๓๓๖-๓๓๗) แต่ปรากฏว่าต่อมา คณะรัฐมนตรีพรรคเสริมบังคับศิลา ยังคงทำการรุกคืบไป จากการที่จอมพล

แปลกเสนอให้คณะรัฐมนตรีถอนตัวออกจากการคัดค้านคือ มติที่ว่า

คณะรัฐมนตรีเห็นว่า การประกอบกิจการธุรกิจต่างๆ เช่น กิจการธนาคาร กิจการการค้า และอุตสาหกรรมขององค์การของรัฐ หรือบริษัทของรัฐและเอกชน ซึ่งรัฐมนตรีบาง นายได้ปฏิบัติอยู่ในเวลานี้ ก็เนื่องด้วยความมุ่งหมายที่จะช่วยเหลือประคับประคอง ธุรกิจเหล่านั้น ให้ดำเนินการไปตามความมุ่งหมายของรัฐบาล ปรากฏว่าบริษัทกิจการ เหล่านั้นได้ดำเนินการไปโดยความมั่นคงพอสมควร และมีบุคคลอื่นที่สามารถรับช่วง ไปปฏิบัติงานแทนสืบต่อไปได้แล้ว สมควรที่รัฐมนตรีจะถอนตัวจากวงการธุรกิจต่างๆ เพื่อจะได้มีโอกาสบริหารราชการแผ่นดิน ได้เต็มเวลาและหน้าที่อันจะทำให้เกิดประ โยชน์สุขแก่ประชาชนและความก้าวหน้าของประเทศสืบไป

(กจช.คค.๐๒๐๑.๑/๑๓)

มติดังกล่าวนี้ ได้นำมาสู่การลาออกของคณะทหาร และทำให้สถานการณ์รุนแรงมาก ขึ้นจนในที่สุด จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้บัญชาการทหารบกก็ได้นำคณะทหารเข้ายึดอำนาจจาก รัฐบาล ระบอบพิบูลสงครามก็สิ้นสุดลง